

ความเป็นวาทกรรมกับการวิพากษ์ประเด็นทางสังคมที่สัมพันธ์กับวิถีไทย
ในกวีนิพนธ์ซีไรต์ปี พ.ศ.2556 และ พ.ศ.2559¹

The discursiveness and the critique of social wrongs
related to Thai ways in 2013 and 2016 “S.E.A. Write Award” poetry

Received: *September 28, 2020*

Revised: *July 1, 2021*

Accepted: *July 16, 2021*

สิริศิระ โชคทวีกิจ

Sirisira Chokthawikit

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand

sirisira.c@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความเป็นวาทกรรมในกวีนิพนธ์ซีไรต์จำนวน 2 เล่ม ได้แก่ “หัวใจห้องที่ห้า” ของอังคาร จันทาทิพย์ ปี พ.ศ.2556 และ “นครคนนอก” ของพลึง เพียงพิรุณห์ ปี พ.ศ.2559 และวิพากษ์ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างทางสังคม ปัญหาทางสังคมที่เปิดเผยต่อสภาพการณ์ในตัวบท เครื่องมือแนวทางที่เข้าถึงเพื่อการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ปรากฏผลวิจัยดังนี้ 1) การทดสอบวาทกรรมในกวีนิพนธ์ทั้งสองเล่มเป็นไปตามเกณฑ์ทดสอบความเป็นวาทกรรมของทั้ง Fairclough กับ Wodak (1997) และ van Dijk (2000) ที่นำมาใช้ พบว่ามีระดับของความเป็นวาทกรรมที่ทดสอบได้ ทั้งนี้ความเป็นวาทกรรมแตกต่างกันบ้างระหว่างบทกวีบางบททดสอบครบตามจำนวนเกณฑ์ บางบททดสอบเกือบครบเกณฑ์ แต่บทกวีที่มีความเป็นวาทกรรมต้องเกินครึ่งหนึ่งของเกณฑ์ ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นวาทกรรมเกิดจากระดับปัจเจกชน คือ กวี ผู้ถ่ายทอดเรื่องราว และระดับพหุชน คือ ภาพรวมของสังคม 2) ประเภทวาทกรรมสำคัญที่ปรากฏ คือ วาทกรรมชนชั้นและวาทกรรมสันติภาพ อันเกี่ยวเนื่องกันเพื่อการรักษาความเท่าเทียมและการต่อสู้ในความชอบธรรมทางสังคม โดยวิเคราะห์ผลโดยแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (2010; 1989) และ 3) การสร้างสรรค์ภาษาในรูปแบบกวีนิพนธ์ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการผลิตสร้างวาทกรรมมาใช้ในสังคมไทย ผลวิเคราะห์ทั้งหมดเป็นบันทึกเรื่องราวผ่านการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์สะท้อนปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน

คำสำคัญ: ความเป็นวาทกรรม, การทดสอบวาทกรรม, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, บริบทสังคมวัฒนธรรม, กวีนิพนธ์ซีไรต์, ประเด็นทางสังคม

Abstract

This research article aims to investigate the discursiveness of the two “*S.E.A Write Award*” poetry books namely ‘The Fifth Heart’s Chamber’ in 2013 by Angkarn Chanthathip, and “The City of Outsiders” in 2016 by Phalang Phiangphirun, and to critique the presentations in the current issue providing that the social structure and system have developed rapidly. Social wrongs which are happening instantly in the texts are radically influential. The approach to analyzing the social wrongs existing in the poetry is to use “Critical Discourse Analysis: CDA”. The research results were as follows: 1) The attestation of the discursiveness in both texts is in accordance with the criteria used, namely Fairclough and Wodak’s and van Dijk’s proofs. Some poems are discursive in line with all criteria, there are not any poems, however, all discursive poems must be at least verified by a half of each criterion. Additionally, there is also a spectrum of discursiveness. This is because the factors affecting discursiveness are created by the level of individualism — that is, the poet who construed the contents, — and by the collectivism which is elaborated by the overall picture of society members. 2) As having related to the maintenance of equality and the struggle in social righteousness, the two books of poetry express the discourses of hierarchy and peace with regard to the Fairclough’s (2010; 1989) critical discourse analysis. 3) The creative language in the form of poetry, which is one of the channels for production, reproduces discourses for use in Thai society. All findings are recorded through the use of poetry language, reflecting phenomena related to members of the same community.

Keywords: discursiveness, investigation of discourse, Critical Discourse Analysis: CDA, sociocultural context, “*S.E.A. Write Award*” poetry, social wrongs

1. บทนำ

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมาปรากฏการณ์ที่สั่นสะเทือนความเป็นอยู่และความคิดของสมาชิกในสังคมไทย 2 ประการ ได้แก่ 1) ประเด็นด้านการพัฒนาเชิงความคิดของรูปแบบกวีนิพนธ์ซีไรต์ของการปรากฏของกวีนิพนธ์ซีไรต์ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ปี พ.ศ.2553 ของชะการีย์ยา อมตยา (Amataya, 2015) ที่เป็นกวีนิพนธ์เล่มแรกและเล่มเดียวที่เป็นบทร้อยกรองอิสระ (free verse) ทั้งเล่มในประวัติศาสตร์รางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) หลังจากนั้น กวีนิพนธ์ที่ใช้ฉันทลักษณ์ขนบ ประยุกต์ สร้างใหม่ และเป็นบทร้อยกรองอิสระที่ผสมผสานกัน เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2556 กวีนิพนธ์ “หัวใจห้องที่ห้า” ของอังคาร จันทาทิพย์ (Chanthatip, 2013) และปี พ.ศ.2559 กวีนิพนธ์ “นครคนนอก” ของพลัง เพียงพิรุณห์ (Phiangphirun, 2017) กวีนิพนธ์ทั้งสองเล่มหลังมีลักษณะประเภฉันทลักษณ์ที่หลากหลาย มีความสำคัญเกิดขึ้นว่า เพราะเหตุใดกวีนิพนธ์ฉันทลักษณ์กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง และบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดที่อธิบายเล่าเรื่องของสังคมออกมาได้ดีมากน้อยเพียงใด อีกปรากฏการณ์ คือ 2) ประเด็นด้านสภาวะความรุนแรงและรุนแรงทางการเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีอิทธิพลต่อวงจรชีวิตของคนไทยอย่างกว้างขวาง ได้แก่ การรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน 2549 และการรัฐประหารเมื่อ 22 พฤษภาคม 2557 (Sathirakoses-Nagapradipa Foundation, 2018) ผลของการจดจำเหตุการณ์ปรากฏการณ์ปฏิวัติ 2 ครั้งที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกัน มีผลต่อการนำเสนอวาทกรรมการเมือง ประชาธิปไตยกับทหารในตัวบทของกวีนิพนธ์ซีไรต์ทั้งสองเล่มดังกล่าวอย่างจริงจังหรือไม่ และสำหรับวาทกรรมประเภทอื่นๆ ไม่ปรากฏหรือไม่ได้รับการนำเสนอเลยใช่หรือไม่ นอกเหนือจากการปฏิวัติที่เป็นภาพจำในชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่แล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) อย่างผันผวน ดังนั้น ความน่าสนใจของกวีนิพนธ์ทั้งสองเล่มหลัง ได้แก่ พ.ศ.2556 และ พ.ศ.2559 (ไม่ศึกษาเล่ม ปี 2553 ที่รูปแบบใช้บทร้อยกรองอิสระทั้งเล่ม ซึ่งมีข้อดี คือ เอกลักษณ์เฉพาะ แต่มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องระหว่างความหลากหลายทางความคิดกับรูปแบบที่หลากหลายด้วยเช่นกัน) กล่าวคือ ไม่ได้ถูกบีบบังคับด้วยสถานการณ์ทางการเมืองเพียงประการเดียว แต่ยังอาจจะพบวิถีปฏิบัติและบริบททางสังคมวัฒนธรรม นวัตกรรม ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับสากล โดยเบื้องต้นความเป็นวาทกรรมมิใช่แค่การปะทะทางการเมืองและการนองเลือด หากแต่ยังสัมพันธ์กับพื้นฐานประวัติที่มาของชุมชน รวมถึงบรรทัดฐาน (norm) กับการปรับเป็นบรรทัดฐาน (normalization) ธรรมเนียมกติกาทางสังคม และการกำหนดสถาบันต่างๆ และเกิดอัตลักษณ์กลุ่มในสังคมด้วย (Carabine, 2001, pp.267-280) รวมถึงสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงความหมายที่เรียกว่ารูปสัญลักษณ์ (semiotic form) หรือหน่วยสัญลักษณ์ (semiosis) (Fairclough, 1992; 2012) การสื่อสัญลักษณ์ต่างๆ ออกมาก่อให้เกิดการตีความ โดยจำเป็นต้องพิจารณาทุกปัจจัยอย่างรอบคอบ เจตนาที่ซ่อน คติเชิงมายาที่ลวง รวมถึงอำนาจที่อำพราง จะปรากฏเป็นความหมายในรูปแบบของวาทกรรมทั้งสิ้น สิ่งสำคัญที่ประมวลเวลานั้นส่งผลกระทบต่อชีวิตชุมชนวัฒนธรรมซึ่งปรากฏในกวีนิพนธ์ด้วย ผู้วิจัยเล็งเห็นข้อปัญหาและความเป็นไปได้ในการวิจัยกวีนิพนธ์ด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แล้ว จึงสมควรได้รับการศึกษาทางวิชาการเพื่อก่อให้เกิดแนวทางประยุกต์ของการอธิบาย เข้าใจ และควบคุมปัญหากับวาทกรรมเหล่านั้นต่อไป

ความสำคัญเชิงวิชาการและการนำกรอบความคิดทฤษฎีทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์กับเกณฑ์ทดสอบความเป็นวาทกรรม ของ Fairclough และ van Dijk ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์แหล่งข้อมูลตัวบท

ประเภทวินิพนธ์ทั้งสองเล่มข้างต้น โดยพื้นฐานเป็นการศึกษาวินิพนธ์ด้านสุนทรียศาสตร์ (aesthetics) ในประเทศไทย หรือการศึกษาวรรณกรรมเชิงการเล่าเรื่อง (narratology) ซึ่งเป็นถอดความและแสดงผลกระทบบางประการโดยไม่ได้อธิบายลักษณะ โครงสร้าง การใช้ และรูปภาษาอย่างชัดเจนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการอ่านตัวบททุกประเภทอย่างให้เกิดความเข้าใจครบถ้วนก่อนการวิพากษ์ ดังนั้น งานของผู้วิจัยเป็นการประยุกต์ตั้งแต่การอ่านแบบละเอียด (explication de texte/close reading) Schur (1999) นำเสนอและส่งเสริมการอ่านแบบละเอียดว่า “การอ่านตัวบทอย่างละเอียดเป็นแนวทางปฏิบัติที่สร้างการใส่ใจสืบค้นอย่างมีวิจารณ์ญาณเพื่ออธิบายสรุปผลจากการอ่านที่ใกล้เคียงกับเนื้อหาของตัวบทให้ได้มากที่สุด” ซึ่งเป็นวิธีการทางภาษาศาสตร์กับวรรณกรรมศึกษา แล้วจึงวิพากษ์ด้านวาทกรรมซึ่งเป็นมุมมองด้านสังคมศาสตร์ต่อไป

2. จุดประสงค์

2.1 ทดสอบความเป็นวาทกรรมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ 2 เล่ม ได้แก่ “หัวใจห้องที่ห้า” และ “นครคนนอก” เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษากับความคิดที่ถ่ายทอดออกมา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการใช้ภาษากับวาทกรรมที่ทดสอบแล้วมานำเสนอว่ามีประเด็นทางสังคมอะไรบ้าง

2.2 วิพากษ์ประเด็นทางสังคมในตัวบทที่ค้นพบโดยการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และเปิดเผย ด้วยการอธิบายประเด็นทางสังคมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ดังกล่าวที่เป็นองค์ความรู้จากประสบการณ์ของกวี

3. คำถามวิจัย

3.1 วาทกรรมใดปรากฏในกวีนิพนธ์ทั้งสองเล่ม คือ เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” และ “นครคนนอก”

3.2 วาทกรรมปรากฏในกวีนิพนธ์ทั้งสองเล่มมีความสัมพันธ์กับประเด็นทางสังคมอย่างไร

4. สมมุติฐาน

4.1 วาทกรรมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ทั้งสองเล่ม อาจเป็นวาทกรรมชนชั้น เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีการเรียกร้องความเท่าเทียมเชิงอำนาจระหว่างกลุ่ม องค์กร แม้กระทั่งส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น จึงอาจมีผลต่อกวีที่นำมาถ่ายทอดผ่านกวีนิพนธ์

4.2 วาทกรรมชนชั้นที่คาดว่าปรากฏในกวีนิพนธ์ มีความสัมพันธ์กับประเด็นทางสังคมของประเทศไทย ในมิติทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องจากปัญหามูลค่าการใช้จ่าย รายได้ และการประกอบอาชีพ ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างสมาชิกในสังคมไทย

5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์วาทกรรมในกวีนิพนธ์ซีไรต์ใช้หลักการและเกณฑ์ทดสอบความเป็นวาทกรรมทั้งของ van Dijk (2000) และ Fairclough and Wodak (1997) ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบความเป็นวาทกรรม โดยแยกตามเกณฑ์ทั้งสองเกณฑ์ แม้เกณฑ์ทั้งสองนี้มีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการอธิบายลักษณะของวาทกรรม และมี

ความเป็นสหศาสตร์ที่ว่า เมื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมจะต้องเข้าใจและเข้าถึงได้ด้วยการใช้ภาษาที่ปรากฏเป็นรูปภาษาไม่ว่าจะภาษาเขียนหรือภาษาพูด และพิจารณาหน่วยทางภาษาเพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันต่อเหตุการณ์ และสถานะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคมที่หยิบยกขึ้นมาวิพากษ์ แต่ทั้งสองเกณฑ์มีมุมมองของการลำดับความเป็นวาทกรรมแตกต่างกัน ในส่วนของการประเมินค่าและวิพากษ์วาทกรรมในกวีนิพนธ์ ผู้วิจัยใช้กรอบมิติทางวาทกรรมของ Fairclough (2010; 1989) โดยเฉพาะเจาะจง ดังนั้นการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถอธิบายได้ดังนี้

5.1 แนวคิดการทดสอบวาทกรรมของ van Dijk

van Dijk (2000, pp.63-68) ได้วิพากษ์ลักษณะของวาทกรรมไว้ดังนี้ ประการแรก วาทกรรมมีลักษณะนามธรรมและออกแนวกว้าง ประการที่สอง วาทกรรมนำมาวิเคราะห์ได้ทุกระดับไม่ว่าจะเป็น ระดับเหตุการณ์ สถานการณ์ กระบวนการ กลุ่ม ความสัมพันธ์ของกลุ่ม และปัจจัยอื่นๆ เช่น ภาพแทนทางสังคม หรือการเป็นสมาชิกกลุ่ม ประการสุดท้าย วาทกรรมไม่ได้ควบคุมความรู้แต่รวมความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ ดังนั้นวาทกรรมคือ ทศนคติซึ่งเป็นหน่วยความเชื่อที่ประเมินค่าได้และที่มีร่วมกันในสังคม

ธรรมชาติและหน้าที่ของวาทกรรมได้รับการถอดแบบออกมาเป็นแนวความคิดและสามารถเป็นภาพแทนของกลุ่มสมาชิก นำไปสู่การกำหนดเป็นโครงสร้างของวาทกรรมตามสัญญาตญาณที่หลากหลาย แต่มีขอบเขตของความเป็นวาทกรรม 6 ข้อดังนี้

- 1) ความเป็นส่วนหนึ่งหรือสมาชิกภาพ (membership) พิจารณาได้จากการตั้งคำถามว่า เราเป็นใคร เรามาจากไหน เราเหมือนอะไร ใครครอบครองเรา ใครสามารถเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ เป็นต้น
- 2) กิจกรรมสัมพันธ์ (activities) พิจารณาได้จากการตั้งคำถามว่า เราทำอาชีพอะไร เราคาดหวังอะไร ทำไมเราอยู่ที่นี่ พื้นที่อาชีพสัมพันธ์กับเราหรือไม่ เป็นต้น
- 3) เป้าประสงค์ (goals) พิจารณาจากการตั้งคำถามว่า เราต้องการตระหนักอะไร
- 4) คุณค่า/บรรทัดฐาน (values/norms) พิจารณาจากการตั้งคำถามว่า คุณค่าหรือประโยชน์หลักคืออะไร (ในกิจกรรมนั้นๆ) เราประเมินคุณค่าตัวเราและผู้อื่นอย่างไร สิ่งใดควรไม่ควรทำ (ในกิจกรรมนั้นๆ)
- 5) ตำแหน่งและความสัมพันธ์ของกลุ่ม (positions and group relations) พิจารณาได้จากการตั้งคำถามว่า ตำแหน่งแห่งที่บทบาททางสังคมของเราเป็นใคร ตำแหน่งหรือบทบาทอะไรบ้าง ใครเป็นศัตรูคู่แข่งเรา ใครเข้ากับเราได้ ใครแยกต่างจากเรา เป็นต้น เพื่อเป็นการสำรวจความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มสังคมเดียวกัน และแม้กระทั่งต่างกลุ่มอัตลักษณ์กับสังคมอื่นๆ
- 6) แหล่งข้อมูล (resources) พิจารณาได้จากการตั้งคำถามว่า แหล่งข้อมูลทางสังคมที่จำเป็นคืออะไรที่สมาชิกกลุ่มของเรามีหรือจำเป็นต้องมี (van Dijk, 2000, pp.69-70)

5.2 แนวคิดการทดสอบวาทกรรมของ Fairclough and Wodak

สำหรับ Fairclough and Wodak (1997, pp.258-284) จัดแบ่งเกณฑ์วาทกรรมได้ 8 ลักษณะ ดังนี้

- 1) วาทกรรมมีการมุ่งสัมผัสเข้าถึงปัญหาสังคมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏเป็นกระแสเป็นข่าวเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น คือ มีการค้นหาสัญญาณหรือสิ่งแทนในสังคมผ่านภาษาและพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเหตุการณ์ กระบวนการ ลำดับขั้นตอน สถาบันและโครงสร้างทางสังคม

2) วาทกรรมมีการใช้ภาษาซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างและซ่อนอำนาจที่แสดงถึงแรงผลักดันและการปะทะระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ด้อยอำนาจ การครอบครอง ครอบงำ การแย่งพื้นที่ และการแสดงอำนาจเหนือกว่า เหล่านี้เป็นสิ่งที่กำหนดโครงสร้างทางสังคมเช่นกัน มักพบได้ในสถานการณ์การเมือง

3) วาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งและส่วนเดียวกันกับสังคมและวัฒนธรรม คือ คนในสังคม ชุมชน และวิถีปฏิบัติที่ใดที่หนึ่งย่อมมีชุดความรู้ความคิด ค่านิยม แนวทางปฏิบัติ เช่น ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี มุมมองทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ ไปในทางเดียวกันเพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น (solidarity) และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความต้องการเสียงตอบรับเชิงการยอมรับหรือการยินยอมให้เข้ากลุ่มพรรคพวก กลายเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคมเท่ากับเป็นการสร้างสังคมและวัฒนธรรม ส่วนสังคมและวัฒนธรรมนั้นก็สร้างวาทกรรมร่วมกัน

4) วาทกรรมมีกลไกเกี่ยวกับอุดมการณ์ คือ มีการแสดงวิธีการทำงานในการผลิตสร้างและผลิตซ้ำได้ ฉายภาพซ้ำสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำในหน้าที่ บทบาท และชนชั้น กลไกที่มีมายาคติซ่อนเร้นจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่หมายปองและเกิดการเอารัดเอาเปรียบ

5) วาทกรรมสัมพันธ์กับสภาพการณ์และกาลเวลาเชิงประวัติ คือ การใช้ภาษายุคหนึ่งมีวาทกรรมชุดหนึ่งหรือมากกว่าแฝงอยู่ พอกาลเวลาเปลี่ยนแปลงภาษาเปลี่ยนแปลงเช่นกัน อีกทั้งประวัติศาสตร์ก็แปรเปลี่ยน แม้จะเกิดการซ้ำรอยได้ แต่ไม่เหมือนกันอย่างสมบูรณ์ การใช้ภาษาอีกยุคหนึ่งจึงไม่จำเป็นต้องมีวาทกรรมเหมือนอย่างอดีต หากแต่ศึกษาเปรียบเทียบได้เชิงสัมพันธ์ที่ซึ่งหมายถึงมีการนำความคิดต่างสมัยมาพิจารณาร่วมด้วยเพื่อให้เห็นถึงปัจจัย สาเหตุ บริบท สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดวาทกรรมต่างกัน

6) วาทกรรมมีการเชื่อมโยงรอบด้านผ่านการสื่อสารตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และยังประสงค์ให้เป็นไปเช่นนั้น มีการนำหลักการทางภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) เข้ามาวิเคราะห์ สื่อที่นำสารให้เข้าใจกันได้ คือ ภาวะรับรู้ได้และการรับเข้าเพื่อให้อำนาจ (cognitive and cognition) อีกทั้งอาจต้องอาศัยการตีความระดับภาษาตามบริบท สถานการณ์ และเจตนาเพื่อให้ได้สิ่งที่รับรู้และเกิดการรับรู้อย่างเข้าใจ

7) วาทกรรมมีหน้าที่อธิบายและเฉลยปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งมีขอบมิติ 3 มิติ ได้แก่ (1) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการมองเห็นภาพรวมทั้งหมดของสิ่งที่เกิดขึ้น (2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม คือ เล็งเห็นว่าใครกับใครสื่อสาร สารที่สื่อออกไปมีการผลิตสร้างและมีเงื่อนไขอะไรให้เกิดขึ้น ช่องทางการสื่อสาร และสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบและเป็นแหล่งข้อมูลสาระสำคัญอะไรได้บ้าง เป็นต้น และ (3) วิถีปฏิบัติทางตัวบท คือ ตัวบทที่พบไม่ว่าจะเป็นตัวบทพูดหรือตัวบทเขียนมีการประกอบสร้าง ผลิตสร้างอย่างไร ซึ่งลักษณะทางภาษาที่นำมาใช้สร้างเป็นตัวบทมีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาปฏิบัติศาสตร์ ทฤษฎีความสุภาพและไม่สุภาพ การวิเคราะห์ตัวบทการสนทนา รวมถึงกลวิธีทางภาษาต่างๆ

8) วาทกรรมเป็นหนึ่งในรูปแบบของการกระทำทางสังคม คือ มีการถ่ายทอดเหตุการณ์ให้เห็น มีขอบเขตที่ต้องการสื่อสารออกมาผ่านรูปภาพา หมายถึงมีการใช้ภาษาที่สะท้อนถึงอำนาจหรือสิ่งต่างๆ ที่ได้กล่าวมา ทำให้รู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่วิพากษ์ได้ จึงเกิดการวิพากษ์แก่การกระทำนั้นๆ

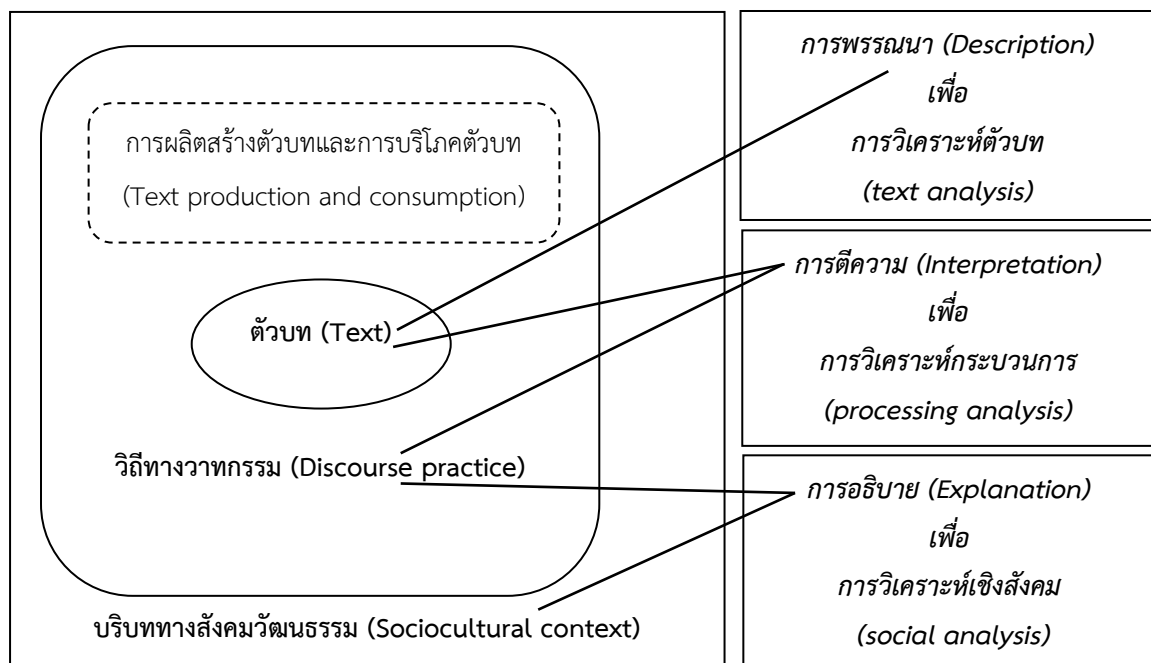
เกณฑ์การทดสอบความเป็นวาทกรรมทั้งของ van Dijk และ Fairclough and Wodak มีส่วนเหมือนกันบ้างประการ แต่ในที่นี้ผู้วิจัยไม่สังเคราะห์รวม เนื่องจากแต่ละเกณฑ์มีความสำคัญเฉพาะ ขึ้นอยู่กับการ

นำไปวิเคราะห์ ประยุกต์ รวมถึงลักษณะแหล่งข้อมูลและตัวบทที่นำมาศึกษา ในงานของผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบวาทกรรมด้วยทั้งสองเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งปรากฏในส่วนแรกของหัวข้อผลการวิเคราะห์ต่อไป

ในกรณีที่ผ่านมาการทดสอบวาทกรรมในกวีนิพนธ์ซีไรต์ทั้งสองเล่ม ได้แก่ เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” ของ อังคาร จันทาทิพย์ ได้รับรางวัลซีไรต์ปี พ.ศ.2556 และเรื่อง “นครคนนอก” ของพลึง เพียงพิรุณห์ ได้รับรางวัลซีไรต์ปี พ.ศ.2559 ต่อจากนี้เป็นการนำทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (2010; 2003; 1989) มาปรับใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรมในกวีนิพนธ์ ดังการทบทวนและอธิบาย ดังนี้

5.3 กรอบมิติของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough

เมื่ออ่านพิจารณาตัวบทโดยรายละเอียด ผู้วิจัยคิดเห็นว่ากรอบมิติทั้งสามสำหรับการวิพากษ์วาทกรรมในตัวบทตามที่ Fairclough (1989, p.25; 2010, p.133) ได้ผลิตเป็นแบบแนวทาง (Model) ดังรูปที่ 1 มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์วาทกรรมที่เป็นเจตนาของผู้ส่งสารผ่านการใช้ภาษา

รูปที่ 1 กรอบมิติในการวิพากษ์วาทกรรมในตัวบท (ดัดแปลงจาก Fairclough 1989, p.25; 2010, p.133)

(drawn by Chokthawikit, 2021b)

รูปที่ 1 เป็นการนำเสนอกรอบมิติทั้ง 3 กรอบเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมจากแหล่งข้อมูลที่เป็นภาษาเขียน ภาษาพูด หรือลักษณะผสม และรวมถึงตัวบทที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การปรากฏเนื้อหาผ่านรูปภาพ และสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นกรอบมิติภายในสุด คือ “ตัวบท” ถัดมาเป็นกรอบวิถีทางวาทกรรม ต้องอาศัยการตีความ ทั้งระดับรูปภาพและปัจจัยภายนอกที่เรียกว่าบริบท (context) ประกอบ เพื่อนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีบริบทสังคมวัฒนธรรม อันเป็นกรอบมิติรอบนอกสุด

การวิพากษ์ผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการปฏิบัติท่ามกลางการสังสรรค์และสื่อสารระหว่างผู้คนในสังคมต้องอาศัยกระบวนการและขั้นตอนที่เป็นระบบดังแนวทางที่ผู้วิจัยได้เลือก อันมีจุดมุ่งหมายเปิดเผยความขัดแย้งผ่านการโต้แย้งเชิงวิชาการในทวิบทวินิพนธ์ซีไรต์ 2 เล่ม

6. ระเบียบวิธีวิจัย

6.1 ในงานศึกษานี้กำหนดแหล่งข้อมูล คือ ทวิบทประเภทวินิพนธ์ 2 เล่ม ได้แก่ “หัวใจห้องที่ห้า” ปี พ.ศ.2556 ของอังคาร จันทาทิพย์ และ “นครคนนอก” ปี พ.ศ.2559 ของพลึง เพ็ญพิรุฬห์ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาพและความคิดที่ถ่ายทอดความหมายด้านวาทกรรม เนื่องจากเป็นวรรณกรรมผ่านประสบการณ์ช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์เสมือนเป็นบันทึกความทรงจำของชีวิต ความสำคัญของการคัดเลือกแหล่งข้อมูลดังกล่าว เกิดจากหลังปรากฏการณ์วินิพนธ์ซีไรต์ปี พ.ศ.2553 “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ของชะกา รียยา อมตยา ที่เป็นบทร้อยกรองอิสระเล่มแรกและเล่มเดียวของวงการภาษาและวรรณกรรมไทย โดยที่วินิพนธ์ 2 เล่มในงานวิจัยเป็นการใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ทั้งขนบ อิสระ ดัดแปลง ประยุกต์ และสร้างใหม่ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของวินิพนธ์

6.2 กวินิพนธ์ทั้งสองเล่มที่คัดเลือก โดยการนำเกณฑ์ทดสอบความเป็นวาทกรรมของ van Dijk ที่กำหนดไว้ 6 เกณฑ์ และของ Fairclough and Wodak ที่มีจำนวน 8 เกณฑ์ จึงกำหนดขอบเขตที่เข้าข่ายของความเป็นวาทกรรมตั้งแต่จำนวน 3 เกณฑ์ และ 4 เกณฑ์ขึ้นไปของแต่ละการทดสอบวาทกรรม ซึ่งเป็นการปรับเข้ากับบริบททางภาษาและสังคมวัฒนธรรมของไทยผ่านทวิบทประเภทวินิพนธ์

6.3 ผลทดสอบจากข้อ 6.2 นำมาวิจัยด้วยทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough อธิบายการจำแนก จัดประเภทของความเป็นวาทกรรมให้เป็นระบบในลักษณะการพรรณนา (descriptive)

6.4 สังเคราะห์ผลวิเคราะห์เพื่อแสดงความสัมพันธ์และความสอดคล้องกับแนวคิดที่นำมาใช้ และนำเสนอผลลัพธ์ใหม่ในงานวิจัย หรือได้ประเด็นที่สำคัญ และสามารถสังเคราะห์ได้ว่า ระยะเวลาที่ผ่านมาเชิงประวัติศาสตร์มีผลต่อการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์สังคมที่ร่วมอาศัยผ่านภาษาที่ใช้ในวินิพนธ์

6.5 อภิปราย สรุป และเสนอแนะเกี่ยวกับภาษา วาทกรรม อำนาจ สังคม และลักษณะทวิบทวินิพนธ์ที่เกิดจากการประสานเชื่อมโยงจากรูปภาพ ซึ่งสะท้อนปรากฏการณ์สังคมที่ถูกนำมาซ่อนไว้ กับความคิดที่ผ่านประสบการณ์ของกวี และวิพากษ์ข้อเด่นข้อด้อยเพื่อสร้างแนวทางการวิจัยเชิงประยุกต์ด้านการใช้ภาษา ทวิบทวินิพนธ์กับวาทกรรม และสังคม

7. ผลวิเคราะห์

จากการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านการทดสอบวาทกรรม พร้อมกับการกำหนดคุณลักษณะของวาทกรรมของ van Dijk (2000) และ Fairclough and Wodak (1997) และแนวคิดทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (2010; 1989) และการออกแบบวิธีการศึกษาในส่วนระเบียบวิธีวิจัย จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่ได้ในหัวข้อนี้ พบว่าผลวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การทดสอบความเป็นวาท

กรรมในกวีนิพนธ์ซีไรต์ 2) วาทกรรมชนชั้นและวาทกรรมสันติภาพ : ภาพแทนอัตลักษณ์กลุ่มและปัจเจกชน และ 3) วาทกรรมกับการนำไปใช้ในสังคมไทยผ่านการนำเสนอด้วยรูปแบบทางภาษาของกวีนิพนธ์

7.1 การทดสอบความเป็นวาทกรรมในกวีนิพนธ์ซีไรต์

7.1.1 รูปแบบทางวรรณกรรมที่ได้รับการทดสอบวาทกรรม ตัวแทนที่ปรากฏพบว่ามีองค์ประกอบหรือคุณสมบัติที่ชัดเจนที่สุด คือ บทกวี “สัญญาะมิกสัญญา” หน้า 73-74 ในกวีนิพนธ์เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” ของ อังคาร จันทาทิพย์

(1)

บอกสัญญาะมิกสัญญากี่สัญญาะ	กรรม – วาตะบิดเบียน ‘โลกเหมือนบ้าน’
วาตะ – กรรมย่ำยืนย่นส่งสัญญาณ	ทุกวิกฤตสะท้อนสันตะเสน
กระแสน้ำล้นล้น ฝืนชายขอบ	จำเอนครอบครองสร้าง ถ่างรอยเลื่อน
ทะเลงอติต อนาคตกาล ทะยานเยื่อน	ซากปรักเคลื่อนกล่นวิบัติปัจจุบัน
อนารยะซ่อนนัยหน้าอารยะ	ใหม่ปะทะเก่าปะทุเดือดผืน
โลกที่หนึ่ง สอง สาม... เสื่อมตามกระชั้น	คลื่นลูกที่สาม สืบปนป่วนพันเพื่อง
วิกัลวิกฤตบิดเบียนเสมือนบ้าน	ทนเสียดทานด้านทุน แรงหนุนเนื่อง
โลกกว้างใหญ่แน่นขนัดความขัดเคือง	รอลดเปลื้องเบี่ยงปลายมุ่งหมายไป
สู่อุณหภูมิอันเก่าแก่!	เปิดบาดแผลแผ้วกว้าง หลุมพรางใหม่
มืด หมอง หมัก หมม หล่ม ลึกใน	ใครเจ็บปวดรวดราวใครชดใช้คืน?!
จ่ายราคาความฝันด้วยวันนี้	มิคสัญญีครอบงายขยาย มิกลายอื่น
แรงสะพรั่งสะพรั่งอยู่ยงยืน	เกรี้ยวกราดคลื่นใหม่และเก่า... โถมเข้ามา!
ถึงที่สุดส่วนสัดเลือกคัดสรร	เหลือสายพันธุ์ ‘กลายพันธุ์’ ไวฟันฝ่า
ฝันสุดท้ายของสุดท้ายทวนทวยท่า	อยู่ไต่ล่อความรู้โรจน์อันโหดร้าย!
	ทนนานาความรู้โรจน์อันโหดร้าย!...

ตัวบทกวีดังกล่าวมีลักษณะที่สื่อแสดงวาทกรรมได้ ซึ่งปรากฏในตารางที่ 1 โดยมีการระบุระดับของวาทกรรม 4 ระดับตามเกณฑ์ทดสอบวาทกรรม ได้แก่ 1) เครื่องหมายถูก ✓ เข้าเกณฑ์ 2) เครื่องหมายกากบาท X ไม่เข้าเกณฑ์ 3) เครื่องหมายวงกลม O พอพบร่องรอย และ 4) เครื่องหมายสงสัย ? ยังประเมินไม่ได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความเป็นวาทกรรมในบทวิสัญญะมิกสัญญู (Chanthathip, 2016, pp.73-74)

1. เกณฑ์ทดสอบวาทกรรมของ van Dijk

เกณฑ์ที่	เข้าเกณฑ์หรือไม่	รูปภาพที่เข้าเกณฑ์/การตีความตัวบท
1. สมาชิกภาพ	✓	มีคำกริยา “บอก” ให้ตีความได้ว่ามีผู้พูดและผู้ฟังในการรับสาร
2. กิจกรรมสัมพันธ์	○	แม้ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน แต่เป็นการทบทวนเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น
3. เป้าประสงค์	✓	ความกล้าที่จะสู้กับความเลวร้ายที่กล่าวมาเพื่อให้เกิดความรุ่งเรืองขึ้นมาแทน
4. คุณค่า	✓	การสร้างสำนึกแห่งความกล้าหาญเพื่อต่อสู้
5. บทบาทตำแหน่ง	✓	ทุกคนที่เกี่ยวข้องต้องรู้บทบาทหน้าที่ตน เพราะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เลวร้าย และต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวให้ได้เพื่อการอยู่รอดอย่างมีจิตสำนึก พิจารณาจาก “เหลือสายพันธุ์ ‘กลายพันธุ์’ ไว้วินฉา”
6 แหล่งข้อมูล	✓	สิ่งที่เกิดก่อนเป็นบทเรียนให้แก่ผู้เรียนรู้รุ่นหลัง คือ จิตสำนึกและความกล้าหาญเพื่อแก้ไขประเด็นชนชั้น

2. เกณฑ์ทดสอบวาทกรรมของ Norman Fairclough

เกณฑ์ที่	เข้าเกณฑ์หรือไม่	รูปภาพที่เข้าเกณฑ์/การตีความตัวบท
1. ปัญหาสังคม	✓	การกดขี่ ชนชั้น การแบ่งเขา-แบ่งเรา พิจารณาจาก “ใหม่ปะทะเก่าปะทุเดือดผืน”
2. อำนาจเหนือ	✓	ผู้มีอำนาจกดขี่ข่มเหงผู้ด้อยอำนาจ
3. การยอมรับ	X	ไม่มีการสร้างภาวะการยอมรับในตัวบท เนื่องจากการกดขี่เกิดจากผู้มีอำนาจที่ไร้คุณธรรม จึงไม่เป็นที่ยอมรับอยู่แล้ว ในทางกลับกัน ผู้ด้อยอำนาจก็ไม่ได้สร้างการยอมรับในกลุ่มตนเองออกมา เพียงแค่ให้คิดทบทวนการต่อสู้เท่านั้น
4. อุดมการณ์	✓	ความคิดครอบครอง ครอบงำทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมจาก “จำเริญครอบครองสร้าง...” ในวรรคสองของบทสอง

เกณฑ์ที่	เข้าเกณฑ์หรือไม่	รูปภาษาที่เข้าเกณฑ์/การตีความตัวบท
		และ “มิกสัญญญ์ครอบเงาขยาย...” ในวรรคสองของบท หก
5. ประวัติศาสตร์	✓	การอ้างผลิตที่ส่งมอบมาแต่กาลก่อนจาก “ทะเลงอดีต อนาคตกาล ทะยานเยื่อน ซากปรักเกลื่อนกล่นวิบัติ ปัจจุบัน” ในวรรคสามและสี่ของบทสอง เห็นได้ถึงสภาพ ที่น่าเศร้าใจเหลือให้เห็นเป็นซากส่วนอันเกิดจากอดีต และไม่เว้นว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย
6. การรับรู้เจตนา	✓	การแจ้งเจตนาเกี่ยวกับความรู้สึกกลัวต่อภาวะที่น่า สะพรึงกลัวของการกดขี่ที่ทำให้เกิดยุคมิกสัญญญ์ คือ มี การลุกล้าและเข่นฆ่า (หรือการเบียดเบียนรบราฆ่าฟัน กัน – พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (Office of the Royal Society: Online, 2020)
7. การอธิบาย ปรากฏการณ์	✓	1 ภาพรวมทางสังคมวัฒนธรรมนั้น เป็นสภาวะรุนแรง เกิดการทำลาย กดขี่ สภาพจิตใจความเป็นอยู่ของผู้คน ซอกข้าปวดร้าว 2 ผู้คนที่ทนทุกข์เหตุการณ์เข่นฆ่ากดขี่เกิดจากผู้มีอำนาจ ที่กระหายให้ต้องครอบครองพื้นที่อำนาจตนเองให้ได้ มากและนานที่สุด เงื่อนไขที่ทำให้เกิด คือ ความละโมภ โลภหลงในอำนาจจึงทำให้เกิดยุคแห่งการรบรา
8. การวิพากษ์รูปแบบการ กระทำ	✓	การวิพากษ์รูปภาษาที่ถ่ายทอดการกระทำอย่างโหดร้าย พิจารณาได้จากชุดคำศัพท์ “ปะทะ” “ดุเดือด” “ปั่นป่วน” “วิกัล” “วิกฤต” “บาดแผล” “มีด” “หมอง” “หมัก” “หมม” หรือการใช้วลี “ทนเสียดทาน ด้านทุน” “เจ็บปวดรวดร้าว” มีการใช้อุปลักษณ์เชื่อมโยงมโนทัศน์เกี่ยวกับนายทุน และทุนอำนาจเป็นการเข่นฆ่าในสงคราม จาก “ทน เสียดทานด้านทุน แรงหนุนเนื่อง” และมีการใช้วาท กรรมปลดปล่อยหรือปลดแอกจากอำนาจกดขี่เพื่อสร้าง ความหวังและพลังการต่อสู้จากอำนาจมืดที่เข้า ครอบครองอยู่จาก “รปลดเปลื้องเบื่องปลายมุ่งหมาย ไป” มีการแบ่งแยกเขากับเราเกิดขึ้น แต่อยู่ในวงจรกิจ

เกณฑ์ที่	เข้าเกณฑ์หรือไม่	รูปภาพที่เข้าเกณฑ์/การตีความตัวบท
		นายทุนจึงเป็นการประสานวาทกรรมระหว่างการเมืองและธุรกิจเพื่ออธิบายชนชั้น

บทกวีนี้เป็นตัวบทที่มีการใช้กลวิธีทางภาษาด้านอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [การเปลี่ยนแปลงคือบ้าน]⁵ พิจารณาจากรูปภาษา “กรรม – วาตะบิตเบียน ‘โลกเหมือนบ้าน’” และ “วิกลวิฤตบิตเบียนเหมือนบ้าน” ภาวะแห่งโลกาภิวัดที่มีความผันผวนของความเป็นมนุษย์ได้รับการเปรียบเหมือนสภาพบ้านและการใช้ชีวิตในบ้าน เนื่องจากบ้านต้องได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมรวมถึงสมาชิกในครอบครัวมีการเติบโต โยกย้าย และลาจาก มโนทัศน์ดังกล่าวถูกนำมาเปรียบกับภาวะการเมืองที่มีการปะทะระหว่างฝ่ายต่างๆ จึงเป็นการแบ่งชนชั้นผ่านเหตุการณ์การเมือง ไม่เพียงมโนทัศน์ [บ้าน] แต่ยังพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์อีก 2 มโนทัศน์ คือ [ความผันคือชาวเขาชาวเผ่า] พิจารณาจาก “กระแสหลักลึกลับ ผันขายขอบ” คำว่า “ขายขอบ” เป็นคำศัพท์แสดงมโนทัศน์ในกลุ่มของชนเผ่าตามภูเขาป่าไม้ที่ห่างไกล และได้รับสิทธิประโยชน์จากส่วนกลางล่าช้า ดังนั้น ความผันของการประสานเป็นหนึ่งในและการลดการแบ่งฝักฝ่ายได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับคนขายขอบ และ [ความผันคือสินค้า] โดยรูปภาษา “จ่ายราคาความผันวันนี้” แสดงถึงความผันของการจัดชนชั้นเพื่อลดปัญหาที่บาดหมางยาวนานว่าจำเป็นต้องซื้อขาย ซึ่งไม่ได้มาอย่างที่เราควรเป็น อีกทั้งมีการเล่นคำระหว่าง “สายพันธุ์” กับ “กลายพันธุ์” ในรูปภาษา “เหลือสายพันธุ์ ‘กลายพันธุ์’ ไว้พันธุ์” บ่งชี้ถึงชนชั้นกลายเป็นมรดกส่งต่อให้แก่ลูกหลานเพื่อแก้ไข โดยมีความหวังว่าชนชั้น การวิวาทปะทะต่อสู้ และความไม่ชอบธรรมต้องได้รับการสะสาง แต่กวียังมีข้อสงสัยว่า ปัญหาชนชั้นในระดับความคิดเห็นที่แตกต่างกันซึ่งนำพามาสู่การเมือง หลงเหลือตกทอดไว้ให้คนรุ่นหลังร่วมรับผิดชอบ คือ ไม่ถึงจำนวนครึ่งหนึ่งของแต่ละเกณฑ์จะไม่พิจารณา หากแต่นำไปอธิบายประเด็นด้านเนื้อหาที่สัมพันธ์ต่อตัวบทของบทกวีอื่นๆ ที่ผ่านเกณฑ์ เนื่องจากมีผลต่อลำดับของสาระและประสบการณ์

ในกรณีของการทดสอบของตารางที่ 1 เป็นผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ เพราะได้รับการพิสูจน์เกือบครบถ้วนตามจำนวนรายชื่อของแต่ละเกณฑ์ เมื่อนำเกณฑ์ทั้งสองไปทดสอบกับตัวบทของบทกวีอื่นๆ ในกวีนิพนธ์ ทั้งสองเล่ม ได้แก่ เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” และ “นครคนนอก” พบค่าความเชื่อมั่นของการทดสอบวาทกรรมแล้วเกินครึ่งหนึ่ง ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อการวิเคราะห์ศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตามตัวบทไม่มีความครบถ้วนตรงตามทุกรายชื่อของแต่ละเกณฑ์ แต่ต้องเท่ากับจำนวนครึ่งหรือเกินครึ่งหนึ่งของแต่ละเกณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับการออกแบบในระเบียบวิธีวิจัยสำหรับงานนี้

7.2 วาทกรรมชนชั้นและวาทกรรมสันติภาพ: ภาพแทนอัตลักษณ์กลุ่มและปัจเจกชน

การใช้ภาษาเพื่อสร้างตัวบทกวีในกวีนิพนธ์ “นครคนนอก” ของพลัง เพียงพิรุณห์ ได้แบ่งชี้วาทกรรมซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาโครงสร้างทางสังคมได้อีกทอดหนึ่ง ในทางกลับกันโครงสร้างทางสังคมก็เปิดเผยวาทกรรมและเกิดการตระหนักรู้ถึงการใช้ภาษาว่ามีลักษณะอย่างไร (Fairclough, 2010: p.30) เมื่อผู้วิจัยได้วินิจฉัยสารพบว่าทั้งการใช้ภาษาในตัวบท และโครงสร้างทางสังคมที่พบในตัวบทเช่นกันนำพาให้ได้คำตอบของวาทกรรมที่เป็นประเด็นหลักได้ ดังนี้

7.2.1 วาทกรรมชนชั้น คือ สถานะของคนในสังคมเดียวกันมีความแตกต่างกันจนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำได้ และการนำเสนออัตลักษณ์เป็นในทางลบแก่ผู้คนโดยรอบหรืออาจเกิดการดูถูกดูหมิ่นดูแคลนขึ้นมาได้ด้วยสถานะที่ต่ำต้อยกว่าหรือการประกอบอาชีพที่ทำให้เห็นถึงการรับใช้บริการและความเหนื่อยล้า ซึ่งกวีได้พบจึงนำมาเล่าเรื่องผ่านบทกวี “หน้าเหลืองทางคด...รถเมล์” หน้า 21-23 ของกวีนิพนธ์เรื่อง “นครคนนอก” คือ

(2)

ครีตคราดสาตเกียร์เลียคลัช	หัวสะบัดซัดสายใจเสีย
กระต๊อบเบรคค่ารั้วผัวเมีย	<u>ไอ้เอ๊ยไอ้อ้าว</u> ไป
รถเมล์เร่เรื่อยเปื่อยผุ	เสาถนนพื้นทะเลพุไหม้
โปะสีช้อนคราบภาพใน	<u>จำเจจำใจจำยอม</u>
...	
ขยับกระบอกเคาะเขย่าเป่าปาก	รับเหรียญซ้ำซากเรียกหา
ซิดในคอกยบออกออกมา	ใกล้ถึงป้ายหน้าเตรียมลง
รถเมล์แล่นลิวปลิวหาย	เร้นจากความหมายเพียงผง
กลางฝุ่นอายแดดเที่ยงตรง	ฝ่ารถเป็นดงกดดัน
ต้นสายปลายทางอย่างเก่า	รอบแล้วรอบเล่าเฝ้าฝัน
ชีวิตคงดีขึ้นสักวัน	<u>บนรถสายนั้น...สัญญา</u>

ในตัวอย่างต้นพบกลวิธีทางภาษาที่นำเสนออัตลักษณ์กลุ่มแห่งอาชีพ พิจารณาจากตัวอย่างที่ปรากฏการใช้คำศัพท์ที่เป็นไปในทิศทางความหมายเดียวกัน (collocation) หรือการใช้นามนัย (metonymy) ซึ่ง Phakdiphasuk (2018, pp.147-153) สังเคราะห์ว่าการสร้างอัตลักษณ์เพื่อจุดยืนหรือเป็นภาพแทนแห่งอาชีพทำให้เห็นถึงลักษณะของกลุ่มแต่ละกลุ่มด้วยการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาต่างๆ ดังที่กล่าวมา ในงานของผู้วิจัยพบการใช้กลุ่มคำศัพท์ที่แสดงความหมายของอาชีพบริการสาธารณะ ภาษารูปภาพของคำศัพท์ที่แสดงอัตลักษณ์นี้ได้แก่ “เกียร์, คลัช เบรค, กระบอก (เก็บค่าโดยสาร), ป้าย (จุดรถประจำทาง), รถเมล์, สาย (เส้นทางของรถประจำทาง)” ซึ่งเป็นกลุ่มคำนาม และมีการใช้กลุ่มคำกริยาร่วมด้วย คือ “ครีตคราด, สาต, สะบัดซัดสาย” เป็นต้น เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยสมบูรณ์ทั้งหมด การใช้ส่วนย่อยแทนการกล่าวความหมายของสิ่งทั้งหมดหรือนามนัย คือ อัตลักษณ์ของอาชีพบริการสาธารณะ นับเป็นชนชั้นหนึ่งในสังคมไทย มิเพียงมีกลวิธีทางภาษาของการใช้กลุ่มศัพท์และนามนัย ยังพบการใช้อุปลักษณ์ ซึ่ง Phakdiphasuk (2018, pp.81-88) ระบุความสำคัญของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) เพื่อสัมผัสได้ถึงความหมายเชิงเปรียบเทียบที่นำมาประยุกต์วิเคราะห์ชั้นสำหรับงานของผู้วิจัย ถ้อยอุปลักษณ์ (Metaphorical Expression) ที่พบได้แก่ “กระต๊อบเบรค” “สาตเกียร์” เป็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับ [อาชีพบริการสาธารณะคือผู้เสียหาย] ซึ่งเป็นการอุปลักษณ์ให้มีอันธพาลที่ทำร้ายจิตใจ ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจในความปวดร้าวของความทุกข์ทรมานที่ประกอบอาชีพดังกล่าว และ “เลียคลัช” เป็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคนปรุงและชิมรสอาหารเพื่อรสชาติที่ดีของหน้าที่อาชีพเชฟ (chef) เกี่ยวกับ [อาชีพบริการสาธารณะคือเชฟ] แต่สะท้อนภาพขัดแย้งโดยที่

อาชีพของสมาชิกในสังคมที่ถูกเรียกว่า “คนขับรถ” กับ “กระเปารถ” ผู้ให้บริการประชาชนแทบไม่มีเวลารับประทานอาหารเหมือนคนทั่วไป เปรียบกับรับประทานส่วนประกอบของรถโดยสารประจำทางแทน ภาพแห่งความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มอัตลักษณ์สร้างลำดับชนชั้นในชุมชนสังคมเดียวกัน

การใช้ภาษาในต้วบทดังกล่าวทำให้เห็นถึงสภาพที่น่าเบื่อหน่ายค่อนข้างโหดร้ายและน่ารังเกียจ เพราะตัวละคร “ผัวเมีย” ที่คาดได้ว่าเป็นคนขับและกระเปารถเมล์ทะเลาะกันเองหรือมีปากเสียงกับยานพาหนะคันอื่น เช่น รถเมล์ด้วยกันที่ขับปาดหน้าเทียบท่าแย่งผู้โดยสารก็เป็นได้ เพราะมีการใช้กลวิธีทางภาษาปาก (colloquial) ได้แก่ “สาตเกียร์” “กระทืบเบรค” มีการใช้คำหยาบคายแบบรูปแปรรวมถึงเสียงแปร (variant) คือ “ไอ้เอ๊ยไอ้อ่า” มาจาก “ไอ้เหี้ยไอ้ห่า” ซึ่งเป็นการลดน้ำหนักของความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ รูปแปรที่ใช้ในบางเหตุการณ์อาจลดความตึงเครียด ตัวอย่างในสมาชิกกลุ่มวัยรุ่นแก๊งกัน เพื่อนคนหนึ่งร้องว่า “เอี้ยยยย กูเจ็บ” หากกล่าวคำตรงที่มีเสียงตรงของคำว่า “เหี้ย” ในต้วบทก็กระทำได้ แต่ก็มีระบบรับรู้จำหรือปรีชาญาณด้านคำต้องห้าม (taboo) จึงเปลี่ยนแปลงเสียงเพื่อการรับประสบการณ์ที่เกิดจากการปะทะกันโดยเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของคำว่า “เหี้ย” และ “ห่า” (Chokthawikit, 2017b, pp.77-78) ซึ่งเป็นเสียงลมแทรกผ่านช่องเส้นเสียงหรือลมหายใจ ทำให้เกิดลมแทรกและสั่น ลักษณะของเสียงทอดยาวออกมา กระทบความรู้สึกว่าเสียดสี (Ohala, 1994) และเสียงเสียดแทรกช่องเส้นเสียง /h/ สื่อแสดงความหมายการเคลื่อนไหวเชิงลบและสับสนดังผลในงานวิจัยของ Saji, Akita, Imai, Kantartzis, and Kita (n.d., p.1256) ซึ่งเป็นการวิจัยเรื่องสัญลักษณ์ (sound symbolism)⁴ ระหว่างภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น ในการวิเคราะห์ของผู้วิจัย แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นเป็นประโยชน์ด้านความสุภาพ อาจเข้าลักษณะเบี่ยงเบนทางภาษาศาสตร์กลวิธีระดับรูปเขียน แต่เสียงที่พูดสื่อสารในรูปแปร “เอี้ย” และ “อ่า” ผู้วิจัยพบว่า เสียงของพยัญชนะหยุดกักที่เส้นเสียง /ʔ/ เป็นเสียงที่ฉับไวคล้ายภาวะการสะดุด ทำให้ความหมายของคำว่า “เหี้ย” และ “ห่า” ผ่านการใช้รูปแปร “เอี้ย” และ “อ่า” ลดความรุนแรงในทางแยร้ายลง มีผลต่อการวิเคราะห์ต้วบทของบทกวีว่าดูเหมือนไม่พึงพอใจในระบบชนชั้นแห่งชีวิตและอาชีพของพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร แต่มิได้ร้ายกาจเกินความเป็นมนุษย์ ซึ่งยังพอยอมรับความเป็นอยู่ของชีวิตได้ระดับหนึ่งผ่านการใช้น้ำเสียงของคำหยาบคายที่เปลี่ยนแปลงทางเสียงแล้ว ภาพแทนที่สะท้อนชนชั้นในสังคมไทยถูกฉายเผยแพร่ออกมาได้อย่างฉับพลันเชิงตลกขบขัน การพิจารณาด้านภาษาศาสตร์สังคม (ตรงตามเกณฑ์ข้อที่ 6 ของ Fairclough and Wodak) ได้บ่งชี้การใช้คำหยาบคายเหล่านี้มักเป็นบุคคลชนชั้นล่างหรือบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่มีแรงกดดันสูงบีบบังคับจนต้องใช้รูปภาษาเหล่านั้น

วาทกรรมชนชั้นแห่งอาชีพทั่วไปถูกนำเสนอให้เห็นถึงความยากลำบาก ซึ่งกวีตั้งใจนำเสนอการเล่นคำ (pun) ของคำว่า “จำ” ในรูปภาษา “จำใจจำใจจำยอม” ซึ่งคำว่า “จำ” เป็นการแสดงทัศนภาวะ (modality) หมายถึง รูปภาษาที่แสดงความหมายบางประการ เช่น การบังคับ ความเป็นไปได้ การคาดการณ์ การเชื่อมั่น เป็นต้น van Dijk (2008, p.181) ประมวลวิธีคิดวิเคราะห์ของการใช้ทัศนภาวะเพื่อเข้าถึงวาทกรรมในต้วบท ในที่นี้มีรูปภาษาของคำว่า “จำ” เป็นการฝืนกระทำโดยมีสภาวะบังคับให้ทำตาม ดังนั้น ความเบื่อหน่ายและความอดทนต่ออาชีพสำคัญที่ปรากฏในบทกวีเป็นอาชีพที่ฝืนปฏิบัติเพื่อดำรงชีพให้อยู่รอด และอยู่ภายใต้กรอบมิติที่สามารถรอบนอกสุดของกรอบแนวทางวิเคราะห์วาทกรรมของ Fairclough (2010; 2003; 1989) โดยเฉพาะ

ลักษณะอาชีพ พฤติกรรมของอาชีพ และอารมณ์ที่ผสมระหว่างประกอบอาชีพ กลวิธีทางภาษาอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างวาทกรรมขึ้น คือ การเล่าเรื่อง (narration) ทำให้ตัวบทนี้เป็นเรื่องเล่า (narrative) คือ ทำให้เกิดความเป็นพื้นฐานธรรมดาซึ่งสอดคล้องกับสถานภาพที่ดูเป็นธรรมดาสามัญของตัวละคร

สภาพสัจของรถเมล์ท่ามกลางเส้นทางประจำในการจราจรทุกวันของอาชีพแห่งชนชั้นนี้ สะท้อนโครงสร้างทางสังคมได้ว่าการเดินทางด้วยรถบริการสาธารณะ และการทำงานที่ลำบากของอาชีพ พิจารณาได้จาก “กลางฝุ่นอายแดดเที่ยงตรง” “ฝ่ารถ” อีกประการ คือ การใช้อุปลักษณ์มีโนทัศน์ที่ว่า [การขับยานพาหนะผ่านจราจรคือการบุกป่าฝ่าดง] จากวรรค “ฝ่ารถเป็นดงกดดัน” ซึ่งสื่อความหมายของความลำเค็ญ

ในตัวบทมีการใช้วัจนกรรมผูกมัด (commissive speech act) ซึ่งมีผลบังคับและคาดหวังทางใจจากการใช้คำกริยา “สัญญา” ที่ว่า “ชีวิตคงดีขึ้นสักวัน” เป็นการรอคอยความหวังที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ จึงเป็นการบอกความคิดที่มีอยู่ก่อน (Presupposition)¹ และการเทียบความ (Entailment)² ได้ว่า การดำรงชีพและการทำงานในขณะที่พูดยังไม่น่าพึงพอใจ เท่ากับตอกย้ำชนชั้นที่ตนเองสังกัดอยู่นั้นไม่เป็นวาทกรรมที่น่าชื่นชม หรือเป็นการตัดพ้อต้อนอาชีพได้อย่างเจ็บแสบโดยไม่ต้องให้ใครมาไขว่ถามวาทกรรมชนชั้นใส่แก่ตนเองก่อนเลย หลักการความคิดที่มีอยู่ก่อนกับการเทียบความเป็นกลวิธีในวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่ตรงตามเกณฑ์ข้อที่ 7 ของ Fairclough

ร่องรอยของหลักฐานที่บ่งบอกวาทกรรมชนชั้น คือ การดำรงวาระแห่งบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่จากวรรค “เคาะกระบอกแต่ครั้งยังสาว” และมีการประชด (verbal irony) ที่แฝงเป็นนัย จากวรรค “เวลาชาตินี้ช่างนาน” ซึ่งอาจหานัยบ่งชี้ (implicature) ได้ คือ ความต้องการที่จะสิ้นสุดความทรมานจากการปฏิบัติงานในอาชีพที่ถูกติดฉลาก (labelling) ชนชั้นล่างให้แก่ตนเอง ดังคำที่ได้ยินได้ฟังกันที่นำมาเปรียบเทียบกับนี้ “เมื่อไรจะหมดเวรหมดกรรมเสียที”

ตัวบทสำคัญที่จำแนกชนชั้นชนิดย่อยระหว่างสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน คือ บทกวี “เคลม” หน้า 26-27 ในกวีนิพนธ์เรื่อง “นครคนนอก” การแสดงภาพของวาทกรรมชนชั้น บางครั้งมีการกำหนดคู่สภาวะตรงข้ามหรือการแบ่งเขาแบ่งเรา (we-ness & otherness) ระหว่างคนดีกับคนเลว นั้นหมายความว่า การพูดหรือแสดงให้เห็นว่าข้างตนถูกต้อง ส่วนอีกฝ่ายไม่ดีเพื่อโยนความผิดไปให้พ้นตัว ความเป็นวาทกรรมชนชั้น มีลักษณะทางองค์ประกอบของการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายหรือการแบ่งแยกกลุ่ม หนึ่งในวิธีการของการสร้างชนชั้น คือ การใส่ร้ายป้ายสีหรือการพูดให้ผู้อื่นมีความผิดติดตัวนั้นเป็นสิ่งที่ได้นำเสนอผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีผู้แทนประกันภัยมาอ้างสิทธิ์และกรรมสิทธิ์ให้แก่ลูกค้าที่ทำประกันบริษัทของตนเอง จึงต้องทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้ ดังนั้นเมื่อผู้รับประกันภัยเกิดอุบัติเหตุไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผิดหรือฝ่ายถูก ผู้แทนประกันภัยต้องดำเนินการและบริการให้เป็นที่พอใจแก่ลูกค้า การอุปถัมภ์ที่ต่างตอบแทนผลประโยชน์และรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางธุรกิจจึงแฝงชนชั้นอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย

(3)

สมานรอยเคียดซึ่งหน้าบึ้งตึง	“จอดเฉยเฉยโดนเสยตุต” ปากพูดบ่น
ทางคู่กรณีที่สุดทน	“ลื้อถอยชน อย่าพ่นคำหลอกลวง”

...

เคลมมืออาชีพ รีบมาก่อน	วอสีลิบ ฝนหรือร้อนไม่นั่งเฉย
ไกล่เกลี่ยโอบเอื้อเพื่อลงเอย	หาจุดร่วมเหมือนเคยเจรจา
หลักการคือกรรมธรรม มั่นในหลัก	แม่นกฎหมายแน่วใจนักแก้ปัญหา
วิ่งเข้าออกบริษัทจนชินชา	ซึ้งเครื่องลุยแดดจ้่าฝ่าผองคน
โรงพัก โรงพยาบาล ร้านอะไหล่	อยู่ซ่อมรถ – มอเตอร์ไซด์ ไม่ตกหล่น
ผ่านพายุปัญหาถล่ำท่าชน	ฝึกฝนเฉพาะหน้าเลี้ยงค่าความ

ตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลางและความเป็นธรรม มีการอ้างอิงกฎหมาย และความรอบด้านของผู้แทนประกันภัยที่ได้รับการฝึกหัด ฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี วิเคราะห์จาก “ฝึกฝนเฉพาะหน้าเลี้ยงค่าความ” มีการใช้กลุ่มคำขยาย “เฉพาะหน้า” กับเรื่องที่เกิดขึ้นด่วน หมายถึงแก้ไขทันทีที่เป็นกรณีไปให้จบเรื่องเพื่อไม่ให้เกิดเรื่องบานปลายจนลุกลามเป็นคดีฟ้องร้อง วิเคราะห์จาก “เลี้ยง” “ค่าความ” คำว่า “ค่า” หมายถึงการแลกเปลี่ยน หรือปรับสภาพเป็นสิ่งที่ใดสิ่งหนึ่งของคำว่า “ความ” ที่หมายถึงเรื่องราวหรือคดี อย่างไรก็ตาม การกระทำของผู้แทนประกันภัยต้องเข้าข้างผู้ได้รับประกันภัยของบริษัทตน เหมือนถ้อยวาจาที่คมกริบเชือดเฉือนดังตัวบทข้างล่าง

(4)

ถูกตราหน้าว่าเขี้ยว วันยังค่ำ	เสียดแทงแต่ละคำ ไม่เคยถาม
เคลมต้องเขี้ยวเหลือเกินอย่าเดินตาม	มาแต่ไหนใครนิยามคำทั้งปวง

ภาพแทนของการปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพนายประกันภัยช่วงแรกเป็นภาพที่ดี แต่เกิดภาวะย้อนแย้ง (antithesis) ด้วยรูปภาพ 2 บาทสุดท้ายในตัวอย่าง (4) ถือเป็นวิธีการหักมุม (plot twist) นอกเหนือจาก บทกวี “เคลม” ข้างต้น ยังมีตัวบทหนึ่งของบทกวี “บนถนนสายมหาสารคามขอนแก่น” หน้า 28-31 ของกวีนิพนธ์เรื่อง “นครคนนอก” วาทกรรมย่อยที่แฝงในตัวบทนี้ คือ วาทกรรมเหยียดชาติหรือวาทกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการแบ่งเขาแบ่งเรา เท่ากับเป็นการจำแนกกลุ่มออกจากกัน แม้จะเป็นมนุษย์ด้วยกันแต่แตกต่างทางลักษณะรูปร่าง สีผิว สำเนียงเสียงภาษา ที่มากำเนิด เป็นต้น

(5)

การงานหนักเบไม่เคยเหนียม	ชาวบ้านเรียก <u>เจ๊ก</u> เซียมฟ่งไม่ผิด
--------------------------	---

Hongladarom and Choksuwanit (2008, pp.177-178) ได้แสดงให้เห็นถึงผลร้ายของการแบ่งเขาแบ่งเราผ่านรูปภาพมาแล้ว โดยการใช้ชื่อเรียก “กะเหรี่ยง” และประกอบด้วยหน่วยขยายเป็น “กะเหรี่ยงเนรคุณ” ซึ่งปรากฏในพาดหัวข่าว ส่วนวาทกรรมเหยียดชาติที่พบของผู้วิจัย คือ การใช้ภาษารูปคำเรียกขานและตัวบ่งชี้บุคคลทางสังคมว่า “เจ๊ก” ในวรรค “ชาวบ้านเรียกเจ๊กเซียมฟ่งไม่ผิด” คำว่า “เจ๊ก” เป็นคำที่ใช้เรียกคนที่มีลักษณะเชื้อชาติจีน อีกคำที่มีปัญหาอย่างน่าสนใจ คือ คำว่า “เซียม” จะเป็นคำขยายประกอบหรือเป็นชื่อเฉพาะ คำว่า “เซียม” เป็นคำที่เรียกชนชาติไทยอีกคำหนึ่งเป็นคำเดียวกับคำว่า “เสียม” ภาษาเขมร

เรียกชื่อ “เสียม” ว่า /เซียม/ ยังมีภาษาข่าละว้าออกเสียงเช่นเดียวกัน หรือภาษาพม่าออกเสียงชื่อ “สยาม” เป็น /ซาน/, /ฉาน/ (เสียงพยัญชนะเสียดแทรก ตำแหน่งเพดานแข็งทำให้เกิดกระบวนการเลื่อนเป็นเสียงเพดาน (palatalization) คือ /s/ <ซ, ส> เกิดกระบวนการของ /s + ^j ~ s^j/ เลื่อนเป็น /c^h , ʃ/ <ช, ฉ>) ระบบเสียงพยัญชนะท้ายหรือสะกด /-ม/ ไม่มีในภาษาพม่า จึงเลือกเสียงที่มีลักษณะใกล้เคียงที่สุด คือ เป็นเสียงนาสิกด้วยกันแต่ต่างตำแหน่งออกเสียง ดังนั้น เสียง /-ม/ กลายเป็น /-น/ เป็นเหตุให้มีการสะกดและกำหนดชาวไทและรัฐหนึ่งในพม่าว่า “ซาน” หรือ “ฉาน” (Phumisak, 1981, pp.1-12 ; Phakdikham, n.d., p.130)

ดังนั้น “เจ๊กเซียม” อาจเป็นคำระบุลักษณะเชื้อชาติผสมหรือการระบุที่มาและการพำนักถิ่นที่ย้ายมา คือ เป็นชาวจีนที่มาตั้งรกรากในประเทศไทยจึงเกิดคำว่า “จีนสยาม” “ชาวไทยเชื้อสายจีน” ซึ่งตรงกับคำว่า “เจ๊กเซียม” ในตัวบท แต่เมื่อมาพิจารณาพรรค “เซียมวันหายนานหลายปี” การกล่าวลักษณะเชื้อชาติไปครั้งแรกแล้วในคำว่า “เจ๊ก” จึงไม่น่ามานำเสนอต่อ มีแต่เพียงคำว่า “เซียม” ซึ่งควรเป็นบุคคลในฐานะชื่อเฉพาะแต่การกำหนดชื่อให้ตัวละครของกวีอาจมีที่มาจากคนยุคก่อนที่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลมาตั้งรกรากในประเทศไทยมีชื่อของตนเอง แต่ด้วยสำเนียงแตกต่าง ทำให้เกิดการเรียกที่ผิดเพี้ยนภายหลังหรือการกำหนดเรียกใหม่โดยผู้คนในบริบทสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยที่เป็นคนรู้จักกับ “เจ๊ก” ผู้นั้นก็เป็นได้

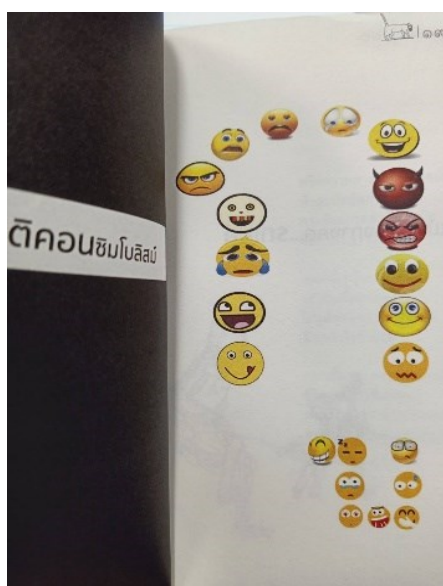
อย่างไรก็ดี คำว่า “เจ๊ก” เป็นรูปภาษาที่ใช้ให้เกิดวาทกรรมแฝงด้านเชื้อชาติและมีการแบ่งลักษณะคนในชุมชนเดียวกัน ฉายสะท้อนถึงโครงสร้างทางสังคมที่กวีได้นำมาเล่าผ่านบทกวี เชื่อได้ว่าโครงสร้างทางสังคมสมัยหนึ่งมีการพูดกล่าวถึงชาวจีนในไทยอย่างกว้างทั่วไปและอาจไปทางแง่ลบได้ด้วย ปัจจุบันในเมืองหลวงและปริมณฑลโดยรอบแทบไม่พบการใช้คำว่า “เจ๊ก” หากแต่ยังปรากฏใช้ในภาษาไทยถิ่นอีสานแถบนครพนม มหาสารคาม และสกลนคร เพราะมีชาวจีนอพยพมาแต่อดีตอาศัยอยู่ นับเป็นหลักฐานทางภาษาที่เชื่อมโยงความคิดของกวีที่ประสบพบเจอในถิ่นภูมิภาคใดหรือกวีเองเป็นชาวไทยถิ่นอีสานก็เป็นไปได้ สภาวะแห่งอดีตที่อาจถูกหลงลืมเป็นสิ่งที่ได้รับการรื้อฟื้นเพื่อปลดปล่อย (Emancipation) ตามที่ Wodak (2001, p.9; pp.63-70) ได้แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของทฤษฎีเชิงวิพากษ์ (Critical Theory) ว่าเป็นการย้อนกลับสืบค้นร่องรอยสิ่งที่ผ่านพ้นมา ซึ่งสัมพันธ์กันระหว่างการผลิตสร้างและการผลิตซ้ำทางวาทกรรมกับช่วงเวลาประวัติศาสตร์ เกิดเป็นแนวทางวาทกรรมเชิงประวัติ (The Discourse-Historical Approach) แก่มุมของการค้นหารากเหง้าทางชาติพันธุ์ของ “เจ๊กเซียม” ที่ปรากฏในตัวบทของกวีนิพนธ์สร้างวาทกรรมเผ่าพันธุ์ที่สัมพันธ์กับการกำหนดอัตลักษณ์ และส่งผลต่อการแบ่งชนชั้นในสังคมไทย

การหลอมรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขเป็นสิ่งที่โลกปัจจุบันต้องการ หากแต่ตัวบทเล่าอดีตให้ฟังจึงเหมาะสมที่จะวิเคราะห์ว่ามีการเหยียดเชื้อชาติ สภาวะของการเหยียด (Racism) พัฒนากลายเป็นวาทกรรมได้ และอาจเกิดการสร้างรูปภาษาที่เป็นตัวบท (text) ดังที่ Fairclough (2010; 2003; 1989) กำหนดให้เป็นกรอบมิติแรกซึ่งอยู่ภายในสุดของกรอบการวิจัยทางวาทกรรม ยกตัวอย่างการเปรียบเทียบผลวิเคราะห์ของ Abdul jabbar and Abed (2013) โดยศึกษาวิจัยการสร้างรูปภาษา คือ “I fight the notion. - ข้าพเจ้าต่อสู้กับความคิดนั้นเสมอมา” (ซึ่งเป็นรูปภาษาที่มีค่าความถี่สูงในการใช้) ของ Barack Obama อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นชาวผิวสี เนื่องจากการเหยียดชาวผิวสีในอเมริกามีอย่างแพร่หลาย และ Obama เป็นผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดี จึงสร้างรูปภาษาเพื่อต่อสู้กับความคิดว่า

ชาวผิวสีไม่ดี หรืออันตรายมาโดยตลอด รูปภาพที่เหยียดชาวผิวสี คือ “Black People-คนดำ” หรือ “Blackness-พวกผิวดำ” เป็นต้น เหล่านี้ทำให้ Obama สร้างความคิดสำคัญที่เขาต่อสู้มาตลอด ได้แก่ “I’m one of the ones. I fight against the notion that blacks can have only one leader at a time. – ข้าพเจ้าเป็นชาวผิวสีเช่นเดียวกับหลายคน ข้าพเจ้าต่อสู้กับความคิดที่ว่าชาวผิวสีอย่างเราต้องเป็นผู้นำได้สักวันหนึ่ง” เพื่อหยุดยั้งกรอบความคิดเดิมที่เหยียดสีผิวกับการสร้างประชาธิปไตยให้เท่าเทียมในสังคมอเมริกาของสถานะเหยียดเชิงประชาธิปไตย (democratic racism) แม้เป็นการแบ่งแยก แต่ Obama นำวิธีคิดที่แบ่งแยกมาประสานให้เป็นหนึ่งผ่านนโยบายการหาเสียงในสนามการเลือกตั้งครั้งนั้น การอธิบายเชิงเปรียบเทียบนี้ได้รับการวิเคราะห์จากกรอบมิติที่สาม คือ บริบททางสังคมวัฒนธรรมเข้ามาร่วมวินิจฉัย ทำให้เกิดความสมดุลของการวิพากษ์ตัวบทต่อไปว่า ความเป็นชาติพันธุ์ผสมระหว่าง ไทย-จีน ที่ครั้งหนึ่งเคยถูกเหยียดหยามมาก่อนในสังคมไทยในงานของผู้วิจัยกับชาวผิวสีของวัฒนธรรมอเมริกันในงานวิจัยเปรียบเทียบ สามารถนำเสนอทางออกเพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในการดำรงชีพได้อย่างราบรื่น คือ การผลิตความคิดผ่านรูปภาพเพื่อตอบกลับในการเรียกร้องความเท่าเทียมอย่างสันติวิธี

การวิเคราะห์ต่อไปนี้ได้แก่ วรรณรูป (concrete poetry) ชื่อว่า “อีโมติคอนซึมโบลิสม์” หน้า 18-19 ในกวีนิพนธ์เรื่อง “นครคนนอก” ในภาพที่ 2 ข้างล่าง แสดงให้เห็นการซ่อนเร้นชนชั้นในตัวบท

(6)

รูปที่ 2 วรรณรูป “อีโมติคอนซึมโบลิสม์” ของพลัง เฟียงพิรุณห์ (photographed by Chokthawikit, 2021c)

เมื่อพิจารณารูปแบบนิยม (formalism) นั้นพบว่าการสร้างตัวบทให้เกิดความโดดเด่นเป็นพื้นหน้า (foregrounding) และ มีการลดภาวะความคุ้นเคย (defamiliarization) ซึ่งเป็นการกระตุ้นความรู้สึกและความคิดต่อสิ่งที่พบเห็นมากกว่าสิ่งที่คุ้นเคย ทำให้เกิดการตระหนักว่า สิ่งปรากฏมีลักษณะ รูปแบบ และวิธีการผลิตสร้างตัวบทนั้นออกมาอย่างไร (Stockwell, 2002, p.14) และเข้าสู่เจตนาหรือความหมายที่ซ่อนอยู่ในตัวบทต่อไป การวิเคราะห์รูปแบบทางภาษาเหมือนป्राการด่านแรกที่ต้องเข้าถึงก่อนการวิพากษ์เนื้อหา

จำเป็นต้องนำวิธีคิดของการลดภาวะความคุ้นเคยมาปรับใช้ นักวาทกรรมเชิงวรรณกรรมคนสำคัญ Cook (1994, pp.130-132) แสดงความเห็นวาทคติใหม่ที่เปิดกว้างพร้อมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แปลกใหม่นำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการรับสัมผัสและทำให้เกิดความคุ้นชินแทนภาวะไม่คุ้นเคย สามารถเข้าใจความหมายของสิ่งเหล่านั้นได้ คล้ายกับการตีความหน่วยสัญญาหรือสื่อสัญญาต่างๆ ซึ่งตรงกับหลักการของ Fairclough ดังที่นำเสนอแล้ว

วาทกรรมชนชั้นเกิดจากการแบ่งแยกตามวิธีคิดของการแบ่งเขา-แบ่งเรา ซึ่งได้รับอิทธิพลและอำนาจจากการครอบงำ (hegemony) ของผู้มีอำนาจที่ประสงค์จัดแบ่งลำดับชนชั้น (hierarchy) ซึ่ง LaBelle (2011, pp.180-181) กล่าวการใช้สรรพนามมีผลต่อการแสดงอำนาจกับความ(ไม่)สุภาพ มีผลต่อการจำแนกชนชั้น โดยเฉพาะการใช้สรรพนามแสดงการรวมกลุ่มว่า “We-พวกเรา” สะท้อนอำนาจ สิทธิที่ถือครองได้อย่างสะดวกสบาย ทำให้คู่สนทนาหรืออีกฝ่ายจำยอมเชื่อฟัง เมื่อเกิดการใช้มโนทัศน์ว่า [พวกเรา] การผลักออกให้เกิด [พวกเขา] จึงถูกแยกขาด อีกทั้ง LaBelle (2011, pp.178-179) วิพากษ์ประเด็นการกำหนดเรียก (naming) สมาชิกในสังคมว่าแต่ละคำหรือรูปภาษาที่ใช้เรียกบุคคลเป็นไปในรูปแบบไม่สมมาตร (asymmetrical) กล่าวคือ มีบุคคลต่างระดับแห่งสถานะกับระยะห่างทางสังคมด้วยกัน ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการแบ่งชนชั้นผ่านการใช้สรรพนามเป็นการต่อยอดหรือจุดประกายในงานของผู้วิจัยที่ว่า มีการใช้สรรพนาม “กู” ซึ่งเป็นผู้พูดคนเดียว ไม่แสดงการรวมกลุ่มหรือพรรคพวก กรณีนี้จะมีการสื่อสัญญาและสื่อสารความหมายออกมาได้อย่างไร

คำว่า “กู” เป็นสรรพนามในระบบภาษาไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิม แทนผู้พูดคนเดียว ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้แบบสุภาพหรือไม่ (Li, 1997; Strecker, 1984; Chokthawikit, 2020, pp.21-24) แต่ปัจจุบันสรรพนามดังกล่าว ถือว่าเป็นการใช้แทนผู้พูดในบริบทที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้พูดตั้งใจกล่าวสื่อสารอย่างไม่สุภาพเพื่อจุดประสงค์สำคัญอันเป็นเจตนาที่ผู้พูดซ่อนไว้ ในตัวบทของภาพที่ได้รับการสร้างสรรค์จากอีโมติคอน (Emoticon) ที่แสดงสีหน้าอารมณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นภาพแทนของความเป็นมนุษย์ขั้นพื้นฐาน รวมเป็นลายเส้นของอักขระระหว่าง <g> + <u> = <gu>⁵ ถ่ายทอดวาทกรรมแห่งอัตลักษณ์ นำไปสู่การตีความของการมีชนชั้นในสังคม ซึ่งอธิบายตามบริบทสังคมวัฒนธรรมดังที่ Fairclough (2010; 2003; 1989) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีโครงสร้างทางสถาบันกับอำนาจมากำกับ ดังนั้น ตัวบทของวรรณรูปดังกล่าวสามารถสื่อเจตนาของผู้พูดที่กวีกำหนดให้ แสดงออกมาว่าไม่พึงพอใจกับความเป็นสถาบันต่างๆ ในพื้นที่ชุมชน ประสงค์ความเท่าเทียมในสถานะแห่งความหลากหลายที่อยู่ร่วมกัน ชนชั้นที่ถูกกำหนดเชิงชนบที่มีมาถูกตีความจากผู้พูดที่เป็นผู้แทนของคำว่า “กู” ต่อด้านกับธรรมเนียมเดิมที่อาจไม่มีประโยชน์ จึงหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การนำเสนอเพียงคำว่า “กู” กลายเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับการให้ความหมายของการใช้สรรพนามแบบรวมกลุ่มพวกเราของ LaBelle ที่วิพากษ์มาแล้วข้างต้น ทำให้เห็นถึงสถานะกับอำนาจของตัวละครที่กวีสร้างขึ้นมาให้เป็นตัวแทนของชนชั้นล่างหรือชนชั้นด้อยอำนาจในสังคม หรืออาจตีความได้อีกกว่าเป็นชนชั้นชายขอบ (peripheral class) ที่ไม่ได้รับการใส่ใจเยียวยาจากผู้มีอำนาจ กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สร้างตัวบทดังกล่าวให้กลายเป็นวาทกรรมชนชั้น ผ่านวิธีการทำเป็นพื้นหน้าให้เด่น (foregrounding) เป็นสิ่งที่ทำให้งานเชิงศิลป์มีคุณค่าและมีนัยสำคัญ เพราะเกิดจากองค์ประกอบที่ทำให้น่าสนใจและประหลาดใจได้มากกว่ารูปแบบ

อัตโนมิติที่รับรู้กันมา (Leech, 1971) ลักษณะเบี่ยงเบนทางภาษาศาสตร์นี้ทำให้กวีนิพนธ์ “นครคนนอก” เกิดลักษณะเด่นด้วยรูปแบบวรรณรูปซึ่งปรากฏค่อนข้างบ่อยครั้งในเล่ม

ส่วนเรื่องเนื้อหาการถ่ายทอดปัญหาสังคมไว้อย่างแยบคาย แสดงปัญหาได้อย่างรุนแรง การวิเคราะห์ตัวบทอาศัยโครงสร้างทางสังคมที่พบในกวีนิพนธ์เฉลยลักษณะวาทกรรมที่มีอยู่ และการใช้วาทกรรมกับโครงสร้างทางสังคมออกมาให้เห็นได้เช่นกัน อีกสิ่งที่น่าสนใจวิเคราะห์ คือ การจัดระเบียบและการสร้างความเป็นธรรมชาติของตัวบทตามวิธีการของ Fairclough (2010, pp.31-39) การประสานบทกวีแต่ละบทในกวีนิพนธ์เล่มนี้มีการลำดับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ การเชื่อมโยงความภายในแต่ละบทมีอุดมการณ์ที่ตั้งใจให้เป็นธรรมชาติ เริ่มต้นบทกวีแรกด้วยสัญลักษณ์ (iconicity) ก่อเป็นรูปคำว่า “กู” ซึ่งแสดงวิธีการก่อร่างสร้างรูปจากอีโมติคอน หรือรูปสื่อแสดงอารมณ์มีพื้นฐานมาจากใบหน้าของคนแสดงสีหน้านำมาจัดเรียงขึ้นเป็นรูปอักษรของคำว่า “กู” ซึ่งแฝงอุดมการณ์ที่ทำให้เป็นธรรมชาติได้ว่า มนุษย์เป็นปวงชนคนธรรมดาที่มีอารมณ์หลากหลายอาการที่แสดงออกก็เป็นไปตามการแสดงอารมณ์ตั้งแต่ภาวะนิ่งเฉย เฉื่อยชา ยิ้ม เศร้า ทุกข์ สุข สนุก ร่าเริง หัวเราะ ร้องไห้ ขี้เล่น เป็นต้น วาทกรรมที่ได้ คือ มนุษย์คนเรายังมีกิเลสมีสภาวะพื้นฐานร่วมกัน ไม่มีใครพิเศษไปกว่ากันทำให้เห็นโครงสร้างทางสังคมในตัวบทเกี่ยวกับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคม และสังคมนั้นเป็นสังคมที่กวีมีประสบการณ์ร่วมอยู่ คือ สังคมไทย เช่นนี้แล้วเป็นการระบุวาทกรรมความเป็นปวงชนแก่คนในสังคมไทย และยังแสดงลักษณะสากลลักษณะ (universal feature) ได้ระดับหนึ่งว่าสังคมที่มีคนอาศัยอยู่ไม่ว่าเชื้อชาติชาวใดย่อมมีพื้นฐานของอารมณ์ทั้งสิ้น คำว่า “กู” หมายถึงตัวเราเองแทนตัวผู้พูด ใครพูดก็คือคำว่า “กู” ซึ่งคำนี้ยังใช้ในปัจจุบันโดยเฉพาะภาษาเฉพาะกลุ่ม (jargon) ของวัยรุ่น แต่หากวิเคราะห์ทำเนียบภาษาวัยรุ่นและผู้คุ้นเคยที่ใช้กัน พบว่า ลักษณะภาษาเฉพาะกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของทำเนียบภาษา (Register) เมื่อวิเคราะห์ไปถึงลักษณะเบี่ยงเบนการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติของคำว่า “กู” แต่เดิมใช้แทนบุคคลผู้พูดทั่วไป ไม่ได้มีความหมายเชิงเหยียดหยามหรือทางลบแต่อย่างใด เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงความหมายไปในทางลบ (pejoration) จากความหมายแรกเริ่มที่ใช้อย่างเป็นกลางทั่วไป (Fortson IV, 2003, p.650) ทำให้เห็นสิ่งที่เปลี่ยนไปไม่ต่างจากอารมณ์ของมนุษย์ การเชื่อมโยงความคิดไปในทางนี้เป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะมนุษย์เป็นผู้ใช้ภาษา และอาจมีความเชื่อพื้นฐานได้ว่าอารมณ์มนุษย์เป็นปัจจัยหนึ่งของการเลือกใช้ภาษาหรือทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง เช่น การลดหรือเพิ่มความหมายทั้งทางที่ดีหรือเลวร้ายให้แก่รูปภาษา/ตัวบทตามกรอบมิติภายในสุดของ Fairclough

7.2.2 วาทกรรมสันติภาพ คือ การคาดหวังผลที่ดีงามไร้การทำลายเช่นฆ่า สภาพจิตใจร่มเย็น ไม่เครียดกังวล ความปรารถนาที่ไม่ให้เกิดความรุนแรงและความเลวร้ายที่มีผลต่อจิตวิญญาณ ทรัพย์สิน และชีวิต ซึ่งได้รับการนำเสนอผ่านบทกวี “ปีเตอร์ รูท กับแมรี ทอมป์สัน และคนอื่นอื่น” หน้า 24-25 ของกวีนิพนธ์ “นครคนนอก” ดังนี้

(7)

จักรยานสองคันบรรทุกความฝันเต็มพิกัด
ล้อหมุนเจียบเจียบตามกันมาจากอีกซีกโลก
...
และใครสักก็คนได้ทำตามฝัน

ปีเตอร์กับแมรีรอนแรมมาไกลเหลือเกิน

...

ในยามเสียงปิ่นเร่ร่ำเสียงระเบิดก็ก้องที่ท่าจิกิสถาน

พวกเขายังคงปั่นจักรยานอยู่อย่างหวาดหวั่น

...

บนถนนสายสามศูนย์สี่

ปีเตอร์กับแมรีแหว่งที่นั่น

พวกเขาเห็นดเหนี่ยว

และกำลังอยู่ในห้วงแห่งการพักผ่อนอันยาวนาน

ผู้คนนำดอกไม้มามอบแต่ทั้งคู่มายาย

ทุกคนจุดเทียน

อำนวยการให้ทั้งคู่คลายกังวล

ด้วยการทอดกายลงบนพื้นหญ้าอ่อนนุ่ม

บางคนตั้งปณิธานสานต่อความฝันของพวกเขา

“พักผ่อนให้สบายนะปีเตอร์กับแมรี”

ตัวละครปีเตอร์และแมรีได้ปั่นจักรยานท่องเที่ยวไปตามเส้นทาง มีความฝันว่าค้นหาสิ่งที่ฝันอย่างสันติ มีคนอื่น ๆ เป็นกำลังใจและรอยยิ้มสัญลักษณ์แห่งสันติสุขที่เกิดขึ้นระหว่างปั่นจักรยาน แต่ทว่าปีเตอร์และแมรีสูญสิ้นในเส้นทางสันติสุข แต่พวกเขายังคงทำหน้าที่อย่างไม่รู้ตัวและคงเป็นความคิดที่มีอยู่ก่อนเกี่ยวกับจิตวิญญาณที่เคยกระทำครั้งมีชีวิตอยู่อย่างมุ่งมั่นพอตายไปวิญญาณยังคงกระทำเช่นเดิม ซึ่งพิจารณาจากสองบาท “ปีเตอร์และแมรีพักที่นั่น” และ “พวกเขาเห็นดเหนี่ยว” หลังจากเหตุการณ์ห้าพันของสงครามอันเป็นเหตุให้พวกเขาเดินทางเพื่อสันติภาพที่ว่า “ในยามเสียงปิ่นที่เร่ร่ำเสียงระเบิดก็ก้องขึ้นที่ท่าจิกิสถาน” และ “พวกเขายังคงปั่นจักรยานอยู่อย่างหวาดหวั่น” แต่การกระทำของพวกเขาเป็นที่รับรู้ว่าการแสวงหาสันติสุข ซึ่งดำเนินการผ่านกิจกรรมปั่นจักรยาน แม้ดูไม่ชวนเชื่อถือ แต่สร้างการตระหนักรู้ว่าสันติสุขเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการที่ดี จึงยังคงมีผู้คนสืบทอดสัญลักษณ์แห่งสันติสุขนั้นอยู่ “บางคนตั้งปณิธานสานต่อความฝันของพวกเขา” และกล่าวลาพวกเขาว่า “พักผ่อนให้สบายนะปีเตอร์และแมรี” รูปภาพทั้งสองดังกล่าวทำให้เกิดการตีความแบบนัยบ่งชี้ได้ว่าความมุ่งมั่นของปีเตอร์และแมรีสิ้นสุดลง เพราะทั้งสองลาจากโลกไปแล้ว กับการกล่าวอำลาของคนที่มีชีวิตอยู่ต่อผู้ตาย ดังนั้น ปีเตอร์กับแมรีเสียชีวิตแล้ว การตีความของนัยบ่งชี้ที่สืบทอดรอยถอยกลับไปหาคือความในบาท “บนถนนสายสามศูนย์สี่” ตีความว่ามีเหตุการณ์อุบัติเหตุบนถนน 304 ในประเทศไทยตามเกณฑ์ข้อที่ 5 วาทกรรมกับกาลเวลาเชิงประวัติของ Fairclough and Wodak อาจเป็นสาเหตุให้ทั้งสองคนเสียชีวิต ผู้วิจัยจึงสืบค้นเชิงประวัติพบว่า ปี พ.ศ.2556 นักปั่นจักรยานชาวต่างชาติชื่อว่า “ปีเตอร์ รุท และแมรี ทอมป์สัน” เสียชีวิตที่นั่น (Thairath Online, 2013) แต่การดำเนินเรื่องของเรื่องเล่าในบทกวีสร้างจินตนาการแก่ผู้อ่านอย่างต่อเนื่อง ก่อนเกิดการหักมุมว่าปีเตอร์และแมรีไม่มีชีวิตแล้ว คนมีฝันเกี่ยวกับสันติสุขตายลง ทว่าการสร้าง

สันติสุขไม่หยุดนิ่ง กลายเป็นวาทกรรมสันติสุขเสมอมาในท่ามกลางสงครามและความตาย ตัวบทที่แสดงวาทกรรมนี้เป็นข้อคิดสอนใจได้ว่า ก่อนจะได้มาซึ่งสันติภาพต้องเสียเลือดเนื้อ ชีวิต และทรัพย์สินจนพังพินาศไม่หลงเหลืออะไร ความบาดหมางต้องสิ้นสุดด้วยการฆ่าล้างและทำลายไขหรือไม่ว่า เพื่อแลกซื้อสันติภาพให้เกิดขึ้นหลังศพผู้เคยปั่นจักรยานเพื่อร่วมสร้างสันติภาพ

มีเพียงแต่ตัวอย่างของผลวิเคราะห์ข้างต้น ยังพบการเล่าเรื่องอดีตด้วยการฉายภาพยนตร์ให้ชม ปรากฏในบทกวี “บนถนนสายมหาสารคามขอนแก่น” หน้า 28-31 ของกวีนิพนธ์เรื่อง “นครคนนอก” ซึ่งนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาตีแผ่ผ่านกาลเวลาแห่งวัยชีวิตของตัวละคร สะท้อนวาทกรรมสันติภาพเชิงมนโณวิญญาน ได้แก่ การถ่ายทอดเหตุการณ์ความหลังของชายชราที่ประสบอุบัติเหตุเป็นการแย่งพื้นที่โลกปัจจุบัน เกิดการลิดรอนจิตใจที่เข้มแข็งให้อ่อนแอลง คือ

(8)

ความคิดล่องไหลในอดีต	เป็นภาพสีซีดหมองหม่นไหม้
เห็นความรักหักรานผลาญเยื่อใย	เต็มห้วงอาลัยทุกใคร่ครวญ
เคยเป็นพ่อค้าฐานะดี	คิดถึงทุกทีใจให้หวน
ครั้งค้าของเก่าเฝ้าคำนวณ	ทรัพย์สินล้วนแท้แต่งอกเงย

ในตัวบทที่วิเคราะห์มีความรุนแรงที่มีผู้กระทำการ (agent) เป็นความคิดในอดีตและผู้รับผลกระทบ คือ ตัวละครชายชรา ซึ่งภาพตัวแทนของทุกคนที่มีช่วงเวลาคลั่งกุ่มจนหวาดวิตกเรื่องเศร้าใจและทำให้ทรมานจนอกตรมขมขื่นได้ชั่วขณะหรือยาวนาน ภาพจำฝังใจแห่งอดีตเป็นภาพหลอนมาตลอด เพราะชายชราสามารถจดจำรายการวัตถุและราคาได้อย่างแม่นยำ ทำให้มีความผูกพันอย่างโหยหาน่าสลดหดหู่ ดังนี้

(9)

กระดุกว้าวโลหะยี่สิบห้าสตางค์	เหล็กกองพะเนินวางเปิดเผย
นุ่น ข้าว ปอ หนึ่ง อย่าช้าเลย	เร่มาอย่างเคย ขนเข้ามา
มะขามเปียกโลหะห้าสิบสตางค์	หนังวัวห้วทางครบสี่ขา
กับหนังควายหมักเกลือรอเวลา	กองในบ่อแปรราคาค่าชีวิต

ตัวละครชายชรายังย้อนความหลังว่าตนเองเป็นคนขยันไม่เกียจคร้านต่องานหนัก สามารถสู้ทนได้จนสร้างกิจการของตนเองอย่างประสบความสำเร็จ การปูเรื่องของภาพอดีตที่เคยรุ่งเรืองทำให้การเล่าเรื่องเข้มข้นและเกิดจุดพลิกผัน (peak or climax) คือ อุบัติเหตุทำให้ตัวละครพิการ รอยซ้ำเช่นนี้เกิดซ้ำแก่หลายคนอย่างบอบซ้ำและไม่มีวันลืมยังตอกย้ำวาทกรรมความทุกข์ในอดีตที่โหดร้าย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการหลีกหนีเพื่อให้เกิดสันติสุขและความสงบ

(10)

หนอชีวิต ยามดิ่งลงปลงไม่ตก	อัดในอกถอนยากพรากความสุข
รถหกล้อเสียหลักพุ่งลงชุก	กับข้างทางไฟลูกเผาชะตา

กลวิธีทางภาษากับปริศนาอย่างหนึ่งที่ไม่เว้นว่างห่างอดีตไปได้ คือ การอ้างถึง (allusion) เกี่ยวกับบุคคลดังในอดีต ได้แก่ มิตร ชัยบัญชา (นามจริงพันจ่าอากาศโทพิเชษฐ์ ชัยบัญชา นามสกุลเดิม พุ่มเหม) และ เพชรา เชาวราษฎร์ (นามจริงเอก ขาวราษฎร์) (Wikipedia.org, n.d.) เมื่อเปรียบเทียบกับยุคปัจจุบันอาจทำให้หลายคนไม่รู้จักรัก เป็นการยืนยันอดีตที่ยาวนานยากจะลืมได้เลย ความหลังที่มีเคยลิ้มเสมือนเป็นการขับไล่ตนเองจากโลกปัจจุบันและสร้างกำแพงล้อมกันชีวิตให้อยู่ในโลกอดีต Montgomery et al. (2007) จัดกลวิธีการอ้างถึงเป็นส่วนหนึ่งประเภทสัมพันธ์ที่มีหน้าที่เชื่อมโยงความคิดเก่าใหม่ทางวัฒนธรรมผ่านรูปภาพของตัวบท

(11)

คิดทำโรงหนังฉายล้อมผ้า	สมัย มิตร เพชรา โด่งดังทั่ว
การต่อสู้อีกครั้งของครอบครัว	ในม่านเงาสลัวความเปลี่ยนแปลง
ชายแก่เหม่อผ่านม่านเมฆา	ความหลังล่องเลยมาไม่เห็นแสง
เนรเทศคนสู่ต่างถิ่นสิ้นเรี่ยวแรง	ก่อกำแพงทุกทิศ...โลกปิดตาย

จากตัวบทข้างต้น พบการอ้างถึงชื่อนักแสดงที่ได้รับความนิยม สร้างตัวบทใหม่ให้เชื่อมสัมพันธ์กับตัวบทเดิม คือ เรื่องราวชีวิตของตัวละครในบทกวีที่มีประสบการณ์ร่วมกับเหตุการณ์ของนักแสดงที่กล่าวมา ผลักดันกลายเป็นวาทกรรมปรัชญาชีวิต คือ การทวนคิดนึกถึงหรือรำลึกเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในชีวิตและฝังใจอย่างเจ็บปวด เพราะเหตุการณ์ในอดีตมีผลต่อความคิดที่ป่วนวน เจ็บร้าวตามการมองย้อนกลับไปเหตุการณ์เหล่านั้น ซึ่งเป็นมายาคติชุดหนึ่งที่คอยหลอกหลอน หากไม่ก้าวพ้นจะถูกทำร้ายเป็นบาดแผลทางจิตใจไปตลอด เนื่องจากยังมีมายาคติอีกชุดหนึ่งที่ไม่ได้มองพิจารณาก็เป็นได้ เช่น การมองอดีตที่ผ่านมาเป็นบทเรียนหรือให้กำลังใจตนเอง หรืออาจเปรียบเทียบกับอดีตอันโหดร้ายกว่าของบุคคลอื่นที่รับรู้มา ซึ่งทำให้ปลงได้มากขึ้น ทว่าปรัชญาชีวิตผ่านการทบทวนชีวิตของตัวละครทำให้เห็นสภาพการณบ้านเมืองและวิถีปฏิบัติทางอาชีพในอดีต รวมถึงอัตลักษณ์แห่งชนชั้นกรรมาชีพเป็นหลัก วาทกรรมที่สนองความคิดใคร่ครวญเรื่องราวครั้นก่อนที่มีแต่หนหลัง ทำให้ผู้อ่านเรียนรู้คุณค่าชนชั้นในสังคมไทยอดีตได้ด้วยเช่นกัน

กรณีของผลวิเคราะห์ข้างต้น กลวิธีการอ้างถึงเป็นส่วนหนึ่งของสัมพันธ์ (intertextuality) ซึ่ง Angkaphanitchakit (2011) ใช้คำแปลว่า “สหบท” และสังเคราะห์บทบาทของกลวิธีดังกล่าวว่าสามารถสร้างอัตลักษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลผ่านสถานการณ์ อีกทั้ง Fairclough (2003, pp.39-40) ให้ความสำคัญของสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงตัวบทผ่านกาลเวลาและนำเสนอวาทกรรมต่างวาระได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้อ้างอิงกรอบมิติรอบนอกสุด คือ บริบทสังคมวัฒนธรรม ที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน

7.3 วาทกรรมกับการนำไปใช้ในสังคมไทยผ่านการนำเสนอด้วยรูปแบบทางภาษาของกวีนิพนธ์

วาทกรรมที่ถูกผลิตสร้างขึ้นเป็นเจตนาของผู้ใช้ภาษา ในที่นี้ พบว่า กวีเป็นผู้สื่อสารความหมายและเรื่องราวในกวีนิพนธ์เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” และ “นครคนนอก” ผ่านรูปภาพที่นำเสนอ พร้อมทั้งมีกลวิธีทางภาษารองรับเพื่อสะท้อนวาทกรรมออกมา และปรากฏวาทกรรม 2 ลักษณะสำคัญ คือ วาทกรรมชนชั้น และวาทกรรมสันติภาพ ซึ่งวาทกรรมทั้งสองนี้ ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในสังคมไทย ด้วยจุดประสงค์สำคัญของการ

ผลิตสร้างวาทกรรมทั้งสองประเภทเพื่ออธิบายและปลดปล่อยความรู้สึก และการต่อรองในช่องทางที่บรรเทาความเจ็บปวดรวดร้าว ทนทุกข์ทรมาน รวมถึงความหวังเพื่อความสงบสุขและการสร้างสันติภาพ

วาทกรรมไม่ใช่เพียงการเล่าเรื่องราวให้จบ แต่เป็นการถ่ายทอดเจตนาของผู้ใช้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากสภาวะเลวร้ายให้ดีขึ้น วาทกรรมนอกจากใช้ในการต่อรองแล้ว ยังนำมาใช้ในการต่อสู้เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างลำดับ ตำแหน่ง สถานะ และอำนาจของสมาชิกในสังคมให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ และนำไปสู่การสร้างความเท่าเทียม

การผลิตสร้าง การผลิตซ้ำ พร้อมนำไปใช้เพื่อผลิตผลลัพธ์ทางการต่อสู้ระหว่างชนชั้น หรือผลผลิตแห่งสันติภาพที่ผู้คนปรารถนาผ่านการใช้วาทกรรม สามารถนำมาอธิบายร่วมบริบทสังคมวัฒนธรรม พิจารณาได้จากตัวบทหนึ่งในบทกวี “ช่วงหนึ่งหนึ่งปลาอานนท์อาจพลิกตัวบ่อย” หน้า 142-146 ของกวีนิพนธ์เรื่อง “นครคนนอก” ดังนี้

(12)

โลกถูกเขย่าพวกเราทราบ	อาจเป็นเพราะตราบาปมิรู้เท่า
ซับซ้อนซ่อนปัญหาไม่ผ่นเพลลา	รังแต่ขมวดเข้าอยู่นับวัน
วิกฤติเชื้อเพลิงพร้อมแก่งแย่ง	ก่อสงครามพลิกแพลงเข้าทำหั่น
กิเลสการเมืองปะทะกดดัน	แตกออกเป็นมหันต์แห่งเสียงปืน
อียิปต์ ตุรกีเซีย ลิเบีย เยเมน	ประชาชนมีอาจเร้นความขมขื่น
ความจริงกับความหลงเข้าหลอมกลืน	ในม่านมนต์ขึ้นมื่นพญามาร

ตัวบทข้างต้นนำเสนออุดมการณ์การเพียรหาความสงบสุขและความปลอดภัยในชีวิตของประชาชนแต่ละประเทศที่กวีเล่าเรื่อง วาทกรรมสงครามที่เกิดขึ้นในดินแดนเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงความวุ่นวาย มีการเปรียบเทียบความคิดระหว่างสงครามกับฝิ่นมารปีศาจ ซึ่งเป็นนามธรรม แต่เป็นความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติในทุกชุมชนวัฒนธรรม จากรูปภาษาของวรรค “ในม่านมนต์ขึ้นมื่นพญามาร” กลายเป็นอุปลักษณ์เชิงมนต์ทัศน์เกี่ยวกับ [สงครามคือมารปีศาจ] และอารมณ์ในสภาวะการรบราฆ่าฟันจะปรากฏความกลัวความรู้สึกเศร้าโศก ซึ่งเป็นคู่สภาวะตรงข้ามกับความสุข ดังนั้น มีการซ่อนวาทกรรมสันติภาพไว้ในตัวบทนี้ การผลิตสร้างตัวบทผ่านวิธีทางวาทกรรมด้วยเนื้อหาสงครามกลางเมืองของประเทศต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดเผยแพร่ไปทั่วโลก กลายเป็นประเด็นทางสังคม (social wrongs) ดังที่ Fairclough กำหนดเพื่อพินิจคิดวิเคราะห์ให้เป็นหัวข้อของการวิพากษ์วาทกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในวิธีทางวาทกรรมด้านเนื้อหาการต่างประเทศอีกด้วย ในวรรค “โลกถูกเขย่าพวกเราทราบ” เป็นถ้อยแถลงข้อมูลข่าวสาร แม้ไม่ใช่ปัญหาของสังคมไทยโดยตรง แต่เป็นการสร้างแรงกดดันในทางบริบทสังคมวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้กิจการของนานาชาติ และนำมาเป็นบทเรียนเพื่อแก้ไขหรือยับยั้งลักษณะของปัญหาเดียวกันที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นได้ การเล่าเรื่องปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งระดับชาติและนานาชาติอำนวยความสะดวกของการโฆษณาประชาสัมพันธ์วิกฤตการณ์ กวีใช้ช่องทางรูปแบบกวีนิพนธ์ดังกล่าวเพื่อสร้างความชอบธรรมแห่งการเสพสารกับการเข้าใจความหมายตามเจตนาอย่างแท้จริงสำหรับการร่วมรณรงค์ต่อต้านสงครามและการร่วมมือร่วมใจให้เกิดสันติภาพอย่างถาวร

สำหรับการนำวาทกรรมขนชั้นไปใช้ในการปะทะตอบโต้เพื่อต่อต้าน สนับสนุน หรือสร้างมโนสำนึกในความเหลื่อมล้ำและความต่างทางสังคม (Social Distance) ปรากฏในตัวบทหนึ่งของบทกวี “อนุสาวรีย์ลูกปืน” หน้า 93-94 ในกวีนิพนธ์เรื่อง “หัวใจห้องที่ห้า” ของอังคาร จันทาทิพย์ ดังนี้

(13)

ส่งความเจียบเยียบเพียงเสียงเพรียกเศร้า จากสำนึกเรา – เขาต่างเล่าขาน	
ต่างสัมผัสเรื่องราวอันร้าวราน	เบี่ยงลัดจากรากฐานอนุสาวรีย์
สัญญาความรุนแรงเฝ้าแผ่เงา	ยังขบเน้นความหมายหลายพื้นที่
จิตรกรรมลุ่มตรึงถึงบัดนี้	ยังบัตร์พลีชีวิต ผลิตซ้ำ!

ตัวบทดังกล่าวใช้คำคู่แย้งตรงข้ามที่ชัดเจน คือ “เรา – เขา” แสดงให้เห็นถึงการแบ่งขั้วอำนาจ และการแสดงแสนยานุภาพของการรวมกลุ่มของแต่ละฝ่าย ทำให้เกิดการนองเลือด ท้ายที่สุด จิตสำนึกที่สร้างขึ้นภายหลังปรากฏการณ์ของความตายและการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อเคารพพิธีให้แก่ผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการต่อสู้และประชาธิปไตย กลายเป็นมโนสำนึกในความแตกต่างระหว่างกัน หากคิดได้เช่นนี้ก่อนการบริหารอำนาจเชิงพลกำลังแล้ว ย่อมไม่มีสงครามขนชั้นในสภาวะการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา กวีใช้คำว่า “จิตรกรรม” อันเป็นกลวิธีอุปมาอุปไมยเพื่อแสดงให้เห็นภาพที่สามารถผลิตวาดเขียนซ้ำแล้วซ้ำเล่าได้อีก อุปมาอุปไมยเชิงมโนทัศน์ที่ได้ [การเรียกร้องสิทธิคือภาพวาด] ก่อเกิดการใช้วาทกรรมขนชั้นและความไม่เท่าเทียมเป็นประเด็นด้านเครื่องมือในการเรียกร้องผ่านสังคม แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังไม่ทราบได้ว่าเป็นผลดีหรือผลร้ายสำหรับกรณีของตัวบทที่วิเคราะห์พบผลผลิตของความตายจากการบาดหมางของการตีความสัญญาไม่ตรงกันระหว่างกลุ่มอัตลักษณ์ที่เป็นปฏิกิริยา อนุสาวรีย์จึงเป็นผลสรุปของการต่อสู้ กวีจึงหยิบยืมความคิดของผลกระทบด้านขนชั้นที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มอัตลักษณ์ที่หลากหลายในการเรียกร้องเสรีภาพ มาเป็นฐานของการผลิตซ้ำทางวาทกรรมเพื่อเตือนสติผู้อ่าน ผู้เรียนรู้โลก ชีวิต และจิตวิญญาณผ่านกวีนิพนธ์

วาทกรรมขนชั้นที่นำไปใช้โดยเจตนาที่ซ่อนไว้ไม่ว่าจะทางดีหรือทางร้ายก็ตาม ผลของการสื่อสารไม่เพียงให้ได้เรียนรู้ แต่เพื่อน้อมนำปรับประยุกต์ให้เหมาะสมต่อบริบทสังคมวัฒนธรรมของตนเองต่อไป

8. สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

วาทกรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการนำมาใช้ผ่านภาษาเพื่อกระทบวิคิดและวิถีปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง และวิถีของกวีนิพนธ์ในงานของผู้วิจัยได้สร้างอัตลักษณ์ คือ “สถาบันกวีนิพนธ์” กลายเป็นแหล่งให้ผู้ผลิตผลงานที่เป็นสมาชิกร่วมในสังคมไทยด้วยกัน นำเสนอถ่ายทอดเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ด้านขนชั้น อำนาจ สันติภาพ ปรัชญาความคิดในการดำเนินชีวิต รวมถึงการปะทะทางประวัติศาสตร์ กวีนิพนธ์จึงไม่ใช่แค่ความสวยงาม แต่เป็นความผันผวนกับความจริงที่เป็นประสบการณ์ การแสดงออกผ่านการสร้างสรรค์ภาษาและรูปแบบการนำเสนอวาทกรรมในกวีนิพนธ์จึงเป็นการรักษาสมดุลวิถีสังคมได้อีกรูปแบบ

ผลวิเคราะห์ที่ปรากฏในบทความนี้สรุปได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก การอ่านเชิงรายละเอียดต่อตัวบทเพื่อเข้าถึงวาทกรรมที่ถ่ายทอดในกวีนิพนธ์ ดังนั้น การทดสอบวาทกรรมจำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์ว่า

เข้าขอบเขตตามเกณฑ์ที่อ้างอิงหรือประยุกต์ปรับใช้หรือไม่ โดยที่งานวิจัยนี้ใช้เกณฑ์ทดสอบทั้งของ van Dijk และ Fairclough and Wodak ซึ่งกำหนดไว้ครั้งหนึ่งของแต่ละเกณฑ์ ดังนี้ การตัดสินด้วยจำนวนที่ผ่าน 3 ข้อ จาก 6 ข้อของเกณฑ์แรก และ ผ่าน 4 ข้อ จาก 8 ข้อของเกณฑ์ที่สอง ทั้งนี้การทดสอบว่าทฤษฎีของแต่ละตัวบทยอาจไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์หรือต้องมีจำนวนที่เท่ากันของจำนวนข้อที่ใช้ทดสอบ สะท้อนให้เห็นว่าทฤษฎีของแต่ละตัวบทยมีระดับที่แตกต่างกัน ในการสรุปประเด็นแรก สามารถอภิปรายเกี่ยวกับวิธีคิดและการคัดเลือกเกณฑ์ทดสอบว่าทฤษฎีเป็นประโยชน์ในการช่วยตัดสินว่าทฤษฎีที่ปรากฏในตัวบทหรือแหล่งข้อมูลที่ศึกษา เนื่องจากลักษณะของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ได้รับการถกเถียงทางวิชาการอย่างแพร่หลายทั้งในทางบวกและทางลบ และเกณฑ์ทดสอบช่วยส่งเสริมการศึกษาภาษากับปรากฏการณ์ทางสังคมในลักษณะบูรณาการ

ประการที่สอง ผลวิเคราะห์นำเสนอวาทกรรมชนชั้นและวาทกรรมสันติภาพ เนื่องจากกวีนิพนธ์ทั้งสองเล่ม ได้แก่ “หัวใจห้องที่ห้า” และ “นครคนนอก” เป็นคลังประวัติศาสตร์ช่วงหลังสมัยใหม่ (postmodernism) โดยยุคดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาร่วมสมัย (contemporary) ที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกมิติอย่างรวดเร็วและก้าวล้ำ จนกระทั่งความคิดบางประการล้าสมัย แม้ยังอยู่ในห้วงเวลาคาบเกี่ยวกัน ทว่ายังปรากฏเป็นเรื่องราว/เนื้อหาที่กวีประสงค์บรรจุเป็นตัวแทนประเภทภาษาเขียน โดยที่มีเจตนารักษาความยุติธรรมมากกว่าการคล้อยตามอำนาจในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน และไม่ยินดีที่สืบทอดโครงสร้างทางสังคมบางลักษณะที่มีผลต่อการแบ่งแยกชนชั้น ภาพแห่งความหวังของการลบเลือนการแบ่งเขา-แบ่งเรามีคำตอบจากความสงบเรียบร้อยแห่งการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ตึงมาระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่นนั้นแล้วสันติภาพจึงเกิดขึ้น ในการสรุปของผลวิเคราะห์ประการที่สอง สามารถอภิปรายได้ว่าบริบทสังคมวัฒนธรรมตามที่ Fairclough สร้างเป็นหนึ่งในกรอบมิติวิเคราะห์วาทกรรมที่เป็นกรอบนอกสุด มีความสำคัญให้แก่กวีวิจัยทุกคนเพื่อติดตามกำกับกับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทั้งรูปธรรมและนามธรรมของโลกาภิวัตน์อยู่เสมอ รวมถึงวิถีคิดทางประวัติศาสตร์ที่หลงลืมไปไม่ได้ของ Wodak (2001) ประกอบเข้ากับบริบท

ประการสุดท้าย การนำวาทกรรมที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ที่ศึกษาวิจัยไปใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้ระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ด้อยอำนาจในสังคม นับเป็นการหยุดยั้งการมีอยู่ของชนชั้นที่ไม่เป็นธรรม ในทางกลับกัน ฝ่ายที่ผลิตสร้างวาทกรรมบางประการเพื่อถือครองอำนาจอย่างยั่งยืนถูกหวงแหน ฝ่ายด้อยอำนาจกว่าจึงต้องต่อสู้ การต่อต้านระหว่างกันจึงเป็นมูลเหตุแห่งการสร้างชนชั้นในสังคม กวีนิพนธ์จึงเป็นช่องทางของการผลิตสร้าง ผลิตซ้ำ และใช้วาทกรรมโดยแฝงเจตนาสำคัญของกวี และบางกรณีเจตนาที่กวีสื่อสารมาจากประสบการณ์ถือเป็นตัวแทนของภาพรวมในสังคม ดังนั้น ปัจจัยของการกำหนดวาทกรรมในกวีนิพนธ์แบ่งออกเป็นทั้งระดับปัจเจกชน คือ กวี และระดับพหุชน คือ เสียงส่วนใหญ่หรือแนวโน้มที่เป็นอยู่ของพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่ง การสรุปผลลัพธ์ประการสุดท้ายนี้ สามารถอภิปรายเกี่ยวกับการเข้าใจของการใช้ภาษารูปแบบกวีนิพนธ์กับการเข้าถึงวาทกรรมที่ซ่อนเร้นในตัวบท เนื่องจากโดยมาก ผู้คนคิดว่ากวีนิพนธ์ คือ ความสวยงามเพียงประการหนึ่ง หรือการใช้ฉันทลักษณ์ที่เข้าใจยากอ่านเนื้อหาไม่รู้เรื่องกลายเป็นภาพจดจำที่ไม่ประทับใจ แต่ความจริงที่เป็นชุดความรู้เสมือนตัวบทประเภทอื่นๆ นั่นคือ กวีนิพนธ์มีการผลิตสร้าง ผลิตซ้ำ และผลิตผลลัพธ์ของการใช้วาทกรรม ก่อเกิดปรากฏการณ์เชิงตัวบทกับวาทกรรมซึ่งผู้อ่าน ผู้เรียนรู้ และนักวิชาการนักวิจัย สามารถศึกษาอย่างเข้มข้นได้อีกรูปแบบในฐานะแหล่งข้อมูลหนึ่งของการเปิดเผยปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านวาทกรรม

ผลลัพธ์สำคัญที่ได้ในงานวิจัยนี้ สามารถนำไปพิจารณาพร้อมกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ 1) วาทกรรมที่พบเป็นวาทกรรมชนชั้น และ 2) วาทกรรมชนชั้นเกิดจากประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจอันส่งผลกระทบต่อ การแบ่งสถานภาพ อำนาจ และการกดขี่ในสังคมไทย พบว่ามีความถูกต้องที่เหมาะสมในระดับหนึ่ง เพราะวาทกรรมที่ปรากฏเป็นวาทกรรมชนชั้น ซึ่งไม่ได้เกิดจากการคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจเป็นปัจจัยให้เกิดการแบ่งเขา-แบ่งเรา แต่กลับพบว่า มูลเหตุสำคัญของการใช้ชีวิตที่มีประสบการณ์ของกวีและภาพรวมของสมาชิกในสังคม ซึ่งหวงรำลึกนึกย้อนอดีตก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ สะท้อนให้เห็นภาพแทนชนชั้น และการใช้ชีวิตแบบร่วมสมัยของอาชีพ โดยเฉพาะชนชั้นล่าง ทำให้ปรากฏวาทกรรมชนชั้น อีกประการสำคัญของการโต้แย้งทางสมมุติฐาน คือ มีเพียงวาทกรรมชนชั้นที่ปรากฏ แต่มีวาทกรรมสันติภาพ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่กวีสั่งสมชุดความรู้ โดยนำมาเล่าเป็นเรื่องราวประกอบกับเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาหรือประเด็นทางสังคมที่ชัดเจน ลักษณะของกิจกรรมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งระดับชุมชนและสากลทั่วโลก เป็นภาพที่หล่อหลอมเข้าไว้ในสมองให้จดจำ กลายเป็นปริชานของสมาชิกในสังคมผ่านกระบวนการกำหนดเป็นสิ่งที่ต้องวิพากษ์ทางวาทกรรม

การกลายเป็นปริชาน ประสบการณ์ หรือ ภาพฝังจำแก่ผู้ผ่านเหตุการณ์เป็นสิ่งที่หล่อหลอมการผลิตใช้ภาษาอันมีอิทธิพลต่อการสร้างผลที่คาดหวังตามเจตนา สิริศิระ โชคทวีกิจ (Chokthawikit, 2021a) ได้วิเคราะห์กวีนิพนธ์ซีไรต์เชิงพัฒนาการโดยมีปัจจัยการแบ่งช่วงเวลาตามประเด็นสังคมของเหตุการณ์เศรษฐกิจปี 2540 ที่ล่มสลายหรือวิกฤตต้มยำกุ้ง โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และวาทกรรมวิเคราะห์เชิงคิดบวก (Positive Discourse Analysis: PDA) มีผลสรุปว่า การสั่งสมและเรียนรู้ความเป็นวาทกรรมที่นำมาจดจำและใช้ในชีวิตผ่านทั้งเชิงบวกและเชิงลบ กล่าวคือ มีทัศนคติในการมองโลกทั้งแง่ดีและร้าย ปริชานแต่ละรายการจึงมีบริบทที่หลากหลายกำกับและรองรับเพื่อพิจารณา ผลวิจัยข้างต้นนำมาอภิปรายในงานวิจัยนี้เพื่อเข้าใจโลกของแต่ละคนดังที่กวีนำเสนอแต่ละตัวบท โดยมีตัวละครดำเนินเรื่องแห่งโลกจริง โลกเสมือนจริง โลกส่วนตัว โลกเพื่อฝัน โลกหลุดพ้น ฯลฯ ได้อย่างมีหลักการของการศึกษา

การอภิปรายเชิงประจักษ์ (empiricism) ทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงแนวทางการปรับประยุกต์ของการวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อตัวบทประเภทกวีนิพนธ์ รวมถึงการปรับตัวเข้ากับยุคสมัยที่มีการดำเนินการทางความคิดทฤษฎีและวิธีปฏิบัติอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม แต่ละงานวิจัยมีจุดสิ้นสุดตามการออกแบบระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งอาจมีข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดการศึกษา ในงานของผู้วิจัยเอง มีข้อเสนอแนะเช่นกันเกี่ยวกับการคัดเลือกประชากรประเภทตัวบทที่นอกเหนือจากกวีนิพนธ์ อาจกำหนดเพิ่มเติมประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร ตำราหนังสือวิชาการ หนังสือพิมพ์ หรือรูปแบบสื่อออนไลน์ ยิ่งไปกว่านั้น อาจเป็น การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเภทตัวบทต่างๆ ด้วยกัน อีกลักษณะหนึ่ง คือ การเปรียบเทียบตัวบทเดียวกัน แต่ต่างภาษาและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดญาณทัศน์ที่กว้างไกล พร้อมพัฒนาความรู้ความสามารถในการวิจัยและการสอนเชิงบูรณาการระหว่างภาษาศาสตร์ วรรณกรรมศึกษา และการวิพากษ์วาทกรรม การแนะนำแนวทางที่เหมาะสมกับการอภิปรายผลวิเคราะห์ในที่นี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ Cook (1994, pp.197-199) ซึ่งเป็นการประสานเสริมสร้างการศึกษาวาทกรรมเชิงวรรณกรรม (literary discourse) โดยมีใจความหลักของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกเชิงกายภาพเหตุการณ์ในชีวิต นามธรรมแบบปรัชญาวิถีใช้ชีวิต ตัวบท และการใช้ภาษาเพื่อผลิตสร้าง บรรจุเจตนากับการตีความ และอธิบายวาทกรรม

เชิงอรรถ

- ¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัย ประเภททุนส่วนตัว เรื่อง “วาทกรรมในวรรณกรรมรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทย : บทเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการฟื้นฟูสังคม” โดยผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริศิระ โชคทวีกิจ
- ² คำภาษาอังกฤษ “presupposition” เป็นศัพท์ทางวจนปฏิบัติศาสตร์และการวิเคราะห์วาทกรรม มีนักวิชาการบัญญัติไว้หลากหลาย เช่น “มูลบท” “สภาวะเกิดก่อน” ส่วนผู้วิจัยบัญญัติว่า “ความคิดที่มีอยู่ก่อน”
- ³ คำภาษาอังกฤษ “entailment” เป็นศัพท์ทางวจนปฏิบัติศาสตร์และการวิเคราะห์วาทกรรม มีนักวิชาการบัญญัติไว้ว่า “การขยายความ” ส่วนผู้วิจัยบัญญัติว่า “การเทียบความ”
- ⁴ คำภาษาอังกฤษ “sound symbolism” เป็นศัพท์ทางสัทศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ ผู้วิจัยบัญญัติว่า “สัทสัญลักษณ์” ตามเหตุผลของ Chokthawikit (2017a)
- ⁵ เครื่องหมาย [] แสดงให้ทราบว่า เป็นอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ ในการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบมนทัศน์เพื่ออธิบายวาทกรรม และเครื่องหมาย < > แสดงให้ทราบว่า เป็นรูปภาพหรือรูปคำตั้งต้น

เอกสารอ้างอิง

- Abdul Jabbar, L. R., & Abed, A. Q. (2013). The discrimination of ‘BLACK’: A critical discourse analysis of Opera’s interview with Barack Obama. *The International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World (IJLLALW)*, 2(3), 96-115.
- Amataya, Z. (2015). *No women in poetry*, The 2010 ‘S.E.A. Write Award’ poetry. Bangkok: ๑๐๐๑. (in Thai)
- Angkaphanitchakit, C. (2011). Intertextuality: A new perspective on analytical language and discourse. *Journal of Language and Linguistics*, 29(2), 1-26. (in Thai)
- Carabine, J. (2001). Unmarried motherhood 1830-1990: A genealogical analysis. In M. Wetherell, S. Taylor, & S. J. Yates (Eds.), *Discourse as data: A guide for analysis* (pp.267-309). London: The Open University.
- Chanthathip, A. (2013). *The heart’s fifth chamber*, The 2013 ‘S.E.A. Write Award’ poetry. Bangkok: Pajonphai Publishing. (in Thai)
- Chokthawikit, S. (2021a). *Critical poetry analysis: The Southeast Asian writers award for Thai poetry, 1980 - 2016*. Ph.D. Dissertation, Srinakharinwirot University, Thailand. (in Thai)
- Chokthawikit, S. (2021b). *Figure 1 The Dimension of Discourse by Fairclough (2010; 1989)*, drawn on July 1, 2021, by Chokthawikit.
- Chokthawikit, S. (2021c). *Figure 2 Emoticon of ‘I’ or ‘kuu’ in Thai*, photographed on July 1, 2021, by Chokthawikit.

- Chokthawikit, S. (2020). *Evolution of Thai textbooks* (3rd ed). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. (in Thai)
- Chokthawikit, S. (2019). Presuppositions in the short story titled ‘sa.ngop ngong naj dong nguu’ (The confused calmness in the wilderness). *Journal of Language and Culture*, 38(1), 154-172. (in Thai)
- Chokthawikit, S. (2017a). An analysis of sound and meaning in literature: A case study of “Niraat London”. *Journal of Language and Linguistics*, 35(2), 45-76. (in Thai)
- Chokthawikit, S. (2017b). The production of sounds related to meanings in the text: A case study of the S.E.A. Write Award poetry ‘Nakhon Khon Nok’. *The Proceedings of 4th International Conference on Korean Studies and Thai Studies* (pp.75-87), at Chulalongkorn University on 20-21 July 2017. (in Thai)
- Cook, G. (1994). *Discourse and literature: The interplay of form and mind*. Oxford: Oxford University Press.
- Fairclough, N. (2012). Critical discourse analysis. *International Advances in Engineering and Technology (IAET) ISSN: 2305-8285 Vol.7 July 2012, pp.452-487, International Scientific Researchers (ISR)*. Retrieved from <http://scholarism.net/FullText/2012071.pdf>
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language* (2nd ed). London & New York: Routledge.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London & New York: Routledge.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, vol. 2 (pp.258-284). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. London & New York: Routledge.
- Fortson IV, B. W. (2003). An approach to semantic change, chapter 21. In B. D. Joseph & R. D. Janda (Eds.), *The Handbook of Historical Linguistics* (pp.648-666). Oxford: Blackwell.
- Hongladarom, K. & Choksuwanit, T. (2008). *Pragmatics*. Bangkok: Academic Publishing Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (in Thai)
- LaBelle, S. (2011). Language and Identity, Chapter 9: An introduction. In A. Mooney, J. Stilwell Peccei, S. LaBelle, B. Engoy Henrikson, E. Eppler, A. Irwin, P. Pichler, S. Preece, & S. Soden (Eds.), *Language, Society and Power* (3rd ed). (pp.175-204) London and New York: Routledge.

- Leech, G. N. (1971). *A linguistic guide to English poetry* (3rd ed). London: Longman.
- Li, F. K. (1977). *A handbook of comparative Tai*. Honolulu, Hawaii: University of Hawaii Press.
- Montgomery, M., Durant, A., Fabb, N., Furniss, T., & Mills, S. (2007). *Ways of reading: Advanced reading skills for students of English literature*. (3rd ed). London & New York: Routledge.
- Office of the Royal Society: Online. (2020). *The Royal Institute of Thailand 2011 version dictionary*. Bangkok: Office of the Royal Society. (in Thai)
- Ohala, J. J. (1994). The frequency code underlies the sound-symbolic use of voice pitch. In Hinton, L., Nichols, J., Ohala, J.J. (eds.), *Sound Symbolism*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Phakdiphasuk, S. (2018). *The relationship between language and identity: The application for studying the Thai language*. Bangkok: Academic Publishing Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Phumisak, C. (1981). *The history of the words ‘Siam, Thai, Lao, and Khom’ and the social features of the ethnic names*. (2nd ed). Bangkok: Duang Kamon. (in Thai)
- Phiangphirun, P. (2017). *The city of outsiders*, The 2016 ‘S.E.A. Write Award’ poetry. (3rd ed). Sakon Nakhon, Thailand: Nit Cha Sin. (in Thai)
- Phakdikham, S. (n.d.). *From ‘Siam (Sayam)’ to ‘Thai (Thai)’: The context and perception of Cambodian people*. Retrieved from digi.library.tu.ac.th/index/0098/30-5-Mar-2552/25PAGE130-PAGE139.pdf (in Thai)
- Saji, N., Akita, K., Imai, M., Kantartzis, K., & Kita, S. (n.d.). *Cross-linguistically shared and language-specific sound symbolism for motion: An exploratory data mining approach*. Retrieved from https://escholarship.org/content/qt2s01d8pf/qt2s01d8pf_noSplash_e2c2b201a1b55cd4f0d316a0139695b2.pdf
- Sathirakoses-Nagapradipa Foundation. (2018). *Tracing back to the 13 events of coup d’état in Thai history*. Retrieved from <https://www.snf.or.th/2019/2018/12/28/coup-detat-thai/> (in Thai)
- Schur, D. (1999). *Introduction to close reading*. (2nd ed). Massachusetts: Harvard University.
- Stockwell, P. (2002). *Cognitive poetics*. London & New York: Routledge.
- Strecker, D. S. (1984). *Proto-Tai personal pronouns*. Ph.D. Dissertation, University of Michigan.
- van Dijk. T. A. (2008). *Discourse and context: A sociocognitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- van Dijk, T. A. (2000). *Ideology and discourse: A multidisciplinary introduction*. Retrieved from http://gen.lib.rus.ec/search.php?req=Ideology+and+Discourse%3A+A+Multidisciplinary+Introduction&lg_topic=libgen&open=0&view=simple&res=25&phrase=1&column=def

- Wikipedia. (n.d.). *Petchara Chaowarat (เพชรฯ เชาวราชฤทธิ์)*. Retrieved from https://th.wikipedia.org/wiki/เพชรฯ_เชาวราชฤทธิ์ (in Thai)
- Wikipedia. (n.d.). *Mit Chaibancha (มิตร ชัยบัญชา)*. Retrieved from https://th.wikipedia.org/wiki/มิตร_ชัยบัญชา (in Thai)
- Wodak, R. (2001). What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments, Chapter 1. In Wodak, R. & Meyer, M. (eds), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE.
- Wodak, R. (2001). The discourse-historical approach, Chapter 4. In Wodak, R. & Meyer, M. (eds), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE.
- Thairath Online. (2013). *International news broadcasting the couple, the cyclists around the world, died by the accident in Thailand*. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/327217> (in Thai)